

Facultade de Belas Artes

Localización e contacto

Facultade de Belas Artes de Pontevedra

R/ Maestranza, 2
36002 Pontevedra

986 80 18 00

bbaa@uvigo.es

belasartes.uvigo.es

Equipo decanal

Decano

Juan Carlos Meana Martínez
dfba@uvigo.es

Vicedecana de organización académica

Paloma Cabello Pérez
pcabello@uvigo.es

Vicedecana de cultura e relacións institucionais

Silvia García González
silviagarcia@uvigo.es

Vicedecano de calidade

Fernando Suárez Cabeza
fscabeza@uvigo.es

Secretaría académica

Ana María Suárez Mariño
sacba@uvigo.es

Secretaría do Decanato

Maximino Villaverde Rodríguez
sdfba@uvigo.es

Tlf: 986 801 806

Fax: 986 801 883

Calendario Escolar

1.- O período lectivo do curso académico comprenderá do día **21** de setembro de 2009 ao **30** de xullo de 2010. O mes de agosto non será lectivo.

2.- As actividades académicas comezarán e rematarán nas datas seguintes:

Primeiro cuatrimestre: inicio: **21** de setembro de 2009 /remate: **3** de febreiro de 2010.

Segundo cuatrimestre: inicio: **4** de febreiro de 2010 / remate: **7** de xuño de 2010.

3.- Cando estea previsto a realización de probas de avaliación os/as estudantes en cada curso académico terán dereito a dúas oportunidades quedando o calendario recomendado de probas de avaliación organizado en tres períodos:

Datas das probas de avaliación

Primeiro cuatrimestre   entre o **21** de xaneiro e o **3** de febreiro de 2010.

Segundo cuatrimestre   entre o **25 de maio** ao **7** de xuño de 2010.

Xullo   entre os días **1** ao **15** de xullo de 2010.

4.- As clases interromperanse dende o día **21** de decembro de 2009 ata o día **8** de xaneiro de 2010 (ambos os dous incluídos), os días **15** e **16** de febreiro e dende o día **27** de marzo ao **5** de abril de 2010 (ambos os dous incluídos).

5.- Terá carácter festivo o día **28** de xaneiro de 2010 (celebración do patrón da Universidade). Posuirán o mesmo carácter os días das festas oficiais do Estado, da Comunidade Autónoma e, en cada Campus, os días das festas locais.

6.- Así mesmo, terá carácter festivo a data da festa do Centro, San Ero, o venres 7 de maio

---

Secretaría de alumnado

Xefa de administración

María del Pilar Lores Baena

Posto Base

Monserrat Vila Costas

Teléfono: 986801805

Fax: 986801883

secfba@uvigo.es

Horario de atención ó público: de 9:00 a 14:00 h

Biblioteca

Horario: Luns a venres de 8:30 a 20:30h salvo verán, semana santa e nadal.

A Biblioteca de Belas Artes forma parte do conxunto da Biblioteca Universitaria de Vigo (BUV) polo que se rexerá polo Regulamento da BUV aprobado en Xunta de Goberno o 27 de febreiro de 2002 e pola Normativa de Préstamo. Conta con cincuenta e cinco títulos de publicacións periódicas e nove mil seiscientos títulos de monografías, a maioría de acceso directo na sala.

Dirección:

Biblioteca da Facultade de Belas Artes

Rúa Maestranza, 2

36002 Pontevedra

Teléfono:

986 80 18 36

Correo electrónico:

presbel@uvigo.es

Técnicos especialistas de biblioteca

Ana Prieto Bereijo (quenda de mañá)
Ana Cecilia Rodríguez Buján (quenda de tarde)

Páxina web da Biblioteca da Universidade de Vigo:

www.uvigo.es/biblioteca

Catálogo da Biblioteca da Universidade de Vigo:

http://biblio.cesga.es/search*gag

O catálogo recolle tódolos fondos da Biblioteca da Universidade de Vigo e pódese consultar a través de internet.

Servizos

Lectura en sala

Préstamo a domicilio de fondos bibliográficos de tódala Biblioteca Universitaria

Reproducción de documentos: para reproducir los documentos da biblioteca que non poidan ser prestados. O usuario terá á súa disposición na sala unha fotocopiadora de tarxeta dependente do servizo de reprografía da facultade.

Os servizos máis especializados (como o acceso a internet para buscas bibliográficas, consulta asistida en bases de datos, etc...) así como a dirección, xestión e coordinación de tódalas bibliotecas do Campus de Pontevedra atópanse na Biblioteca Central do Campus.

Biblioteca Central do Campus de Pontevedra

Campus A Xunqueira
(Edificio Fac. de Ciencias Sociais)
36005 - Pontevedra

Laboratorios e obradoiros

Obradoiros multiusos

Horario durante o curso académico: De luns a venres de 9:00 a 21:00 h.

Técnicos especialistas responsables:

Fernando Portasany
Eduardo Calzado Díaz.

Estes talleres están a cargo de técnicos especialistas que supervisan e apoian o traballo de investigadores e estudantes, proporcionando o asesoramento técnico necesario. Os talleres están dotados de ferramenta de man e maquinaria específicas.

Taller de Metal

Taller de Madeira

Taller de Cerámica

Taller de Plástico

Taller de Outros Materiales

Aula de internet

A Aula Informática está asistida por un bolseiro da UVI. Nela os estudantes dispoñen de equipamentos informáticos para a realización de traballos e de acceso a Internet para consultas relacionadas cos seus estudos.

Laboratorio de audiovisuais

O laboratorio de Audiovisuais está destinado á investigación e á docencia. Dispón de quince postos dotados con equipamentos de edición dixital.

Laboratorio de informática

O laboratorio de Informática está destinado á investigación e á docencia. Dispón de vinte postos dotados con equipamentos informáticos para edición de imaxe dixital, 3D, deseño de páxinas Web e tratamento fotográfico dixital.

Laboratorio de Técnicas gráficas

Técnico especialista responsable:

José Angel Zabala Maté.

O laboratorio de Técnicas gráficas está destinado á docencia e investigación. Dispón de instalacións para gravado calcográfico, serigrafía, etc..

Laboratorio de fotografía

Técnico especialista responsable:

Andrés Pinal Rodriguez

Grao en Belas Artes

Materias

Curso 4

Código	Nome	Cuadrimestre	Cr.totais
P01G010V01701	Procesos de investigación e creación	1c	6
P01G010V01801	Artes afíns	2c	6
P01G010V01802	Transmisión, mediación e educación artística	2c	6
P01G010V01901	Arte e espazo social	1c	6
P01G010V01902	Arte, natureza e medio ambiente	1c	6
P01G010V01903	Proxectos de arte de acción	1c	6
P01G010V01904	Proxectos de debuxo e pintura	1c	6
P01G010V01905	Proxectos de deseño	1c	6
P01G010V01906	Proxectos de escultura e instalacións	1c	6
P01G010V01907	Proxectos fotográficos	1c	6
P01G010V01908	Proxectos gráficos dixitais	1c	6
P01G010V01909	Proxectos videográficos	1c	6
P01G010V01910	Xestión, ámbito artístico e mundo profesional	1c	6
P01G010V01991	Traballo de Fin de Grao	2c	18

DATOS IDENTIFICATIVOS**Procesos de investigación e creación**

Materia	Procesos de investigación e creación			
Código	P01G010V01701			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Escultura Pintura			
Coordinador/a	Matesanz Pérez, María Consuelo			
Profesorado	de Laiglesia González de Peredo, Juan Fernando Fuentes Cid, Sara Iglesia Trinidad, Jesús de la López López, Marta Matesanz Pérez, María Consuelo			
Correo-e	chmatesanz@wanadoo.es			
Web	http://escultura.uvigo.es/web			
Descrición xeral	Dotación de recursos perceptivos, emocionais e conceptuais para o exercicio de tarefas creativas e investigadoras.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A3	Comprensión crítica da responsabilidade de desenvolver o propio campo artístico. Compromiso social do artista
A4	Comprensión crítica da dimensión preformativa e de incidencia social da arte. Analizar a repercusión recíproca entre a arte e a sociedade
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A6	Coñecemento do vocabulario, códigos, e dos conceptos inherentes ao ámbito artístico. Coñecer a linguaxe da arte
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A8	Coñecemento das diferentes funcións que a arte adquiriu a través do desenvolvemento histórico. Estudar a evolución do papel da arte a través do tempo
A9	Coñecemento de métodos de produción e técnicas artísticas. Analizar os procesos de creación artística
A10	Coñecemento de institucións e organismos culturais españois e internacionais e do seu funcionamento (rede museística, exposicións, bienais, etc.)
A11	Coñecemento das normas de actuación derivadas dos dereitos de autor e propiedade
A12	Coñecemento dos materiais e dos seus procesos derivados de creación e/ou produción. Coñecer os materiais, procedementos e técnicas que se asocian a cada linguaxe artística
A13	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese. Analizar, interpretar e sintetizar as fontes
A14	Coñecemento dos instrumentos e métodos de experimentación en arte. Aprendizaxe das metodoloxías creativas asociadas a cada linguaxe artística
A15	Coñecemento dos métodos artísticos susceptibles de seren aplicados a proxectos socioculturais. Estudar as metodoloxías que faciliten a actuación artística no entorno social
A16	Coñecemento das características dos espazos e medios de exposición, almacenaxe e transporte das obras de arte
A17	Coñecemento dos diferentes axentes artísticos e o seu funcionamento. Identificar os distintos intermediarios artísticos e as súas funcións na dinámica da arte e a súa metodoloxía de traballo
A18	Coñecementos básicos de economía e marketing. Analizar e situar a actividade artística nun contexto estratéxico e de competencia. Establecer e manter relacións comerciais con clientes e/ou socios
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A21	Capacidade de comprender e valorar discursos artísticos en relación coa propia obra. Establecer medios para comparar e relacionar a obra artística persoal co contexto creativo.
A22	Capacidade de producir e relacionar ideas dentro do proceso creativo
A23	Capacidade de comunicación. Aprender a traducir as ideas artísticas para poder transmitilas

A24	Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas artísticos complexos e proxectos
A25	Capacidade de (auto)reflexión analítica e (auto)crítica no traballo artístico.
A26	Capacidade de curiosidade e de sorpresa máis para alén da percepción práctica. Desenvolver a percepción mental para alén do retiniano
A27	Capacidade de traballar de maneira autónoma. Desenvolver a capacidade de suscitar, desenvolver e concluír o traballo artístico persoal
A28	Capacidade de traballar en equipo. Capacidade de organizar, desenvolver e resolver o traballo mediante a aplicación de estratexias de interacción
A29	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación
A30	Capacidade de perseveranza. Desenvolver a constancia necesaria para resolver as dificultades inherentes á creación artística
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A32	Capacidade de aplicar profesionalmente tecnoloxías específicas. Utilizar as ferramentas apropiadas para as linguaxes artísticas propias
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A34	Capacidade de colaboración con outras profesións e especialmente cos profesionais doutros campos. Identificar os profesionais adecuados para desenvolver adecuadamente o traballo artístico
A36	Capacidade de documentar a produción artística. Utilizar as ferramentas e recursos necesarios para contextualizar e explicar a propia obra artística
A37	Capacidade de identificar os problemas artísticos e/ou socioculturais así como os condicionantes que fan posible discursos artísticos determinados. Describir os condicionantes que inciden na creación artística. Análise das estratexias de produción artística
A38	Capacidade heurística e de especulación para a realización de novos proxectos e estratexias de acción artísticas. Desenvolver a comprensión e especulación dos problemas artísticos na súa totalidade
A39	Capacidade de determinar o sistema de presentación adecuado para as calidades artísticas específicas dunha obra de arte. Adquirir criterios para a adecuada apreciación da obra de arte en relación co seu entorno e exhibición
A41	Capacidade para realizar proxectos de investigación artísticos.
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A46	Habilidade para realizar proxectos artísticos con repercusión social e nos medios. Utilizar os recursos de difusión dos proxectos artísticos co fin de potenciar a súa repercusión social
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
A49	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios para o desenvolvemento do traballo artístico
B1	Capacidade de xestión da información.
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese
B4	Capacidade de aprendizaxe autónoma.
B5	Capacidade de traballar autonomamente.
B6	Capacidade de traballar en equipo.
B7	Capacidade de integración en grupos multidisciplinares. Capacidade de colaboración con profesionais doutros campos
B8	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación.
B9	Capacidade de perseverancia.
B10	Capacidade heurística e de especulación para a resolución de problemas, a realización e novos proxectos e estratexias de acción.
B11	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios
B12	Capacidade de adaptación a novas situacións.
B13	Recoñecemento da diversidade e a multiculturalidade
B14	Sensibilidade en temas ambientais.
B15	Sensibilidade a respecto do patrimonio cultural.
B16	Compromiso ético profesional.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia

Resultados de Formación e Aprendizaxe

Coñecemento dos procesos de creación e produción artística.

A1	B1
A2	B2
A3	B3
A5	B4
A6	B5
A7	B6
A9	B7
A13	B8
A14	B9
A19	B10
A20	B11
A21	B12
A22	B16
A23	
A24	
A26	
A27	
A28	
A29	
A30	
A31	
A32	
A33	
A34	
A36	
A37	
A38	
A39	
A41	
A42	
A43	
A44	
A45	
A46	
A47	
A48	
A49	

Capacidade para aplicar os coñecementos técnicos e de procedemento ao desenvolvemento dunha práctica artística.

A2	B1
A5	B2
A6	B3
A7	B4
A9	B5
A10	B6
A12	B7
A13	B8
A19	B9
A20	B10
A21	B11
A22	B12
A23	B13
A24	B16
A25	
A26	
A27	
A28	
A29	
A30	
A31	
A32	
A33	
A36	
A37	
A38	
A39	
A41	
A42	
A43	
A44	
A45	

Coñecemento de modos de investigación en Belas Artes.

A1	B1
A2	B2
A3	B3
A4	B4
A5	B5
A6	B6
A7	B8
A8	B9
A9	B10
A12	B11
A13	B12
A14	B13
A15	B14
A16	B15
A17	B16
A19	
A20	
A21	
A22	
A23	
A24	
A25	
A26	
A27	
A28	
A29	
A30	
A31	
A36	
A37	
A38	
A39	
A43	
A44	
A45	
A46	
A47	
A48	
A49	

Capacidade para a organización dun sistema creativo innovador.

A1	B2
A2	B3
A3	B4
A5	B5
A6	B6
A7	B7
A8	B8
A9	B9
A12	B10
A13	B11
A14	B12
A15	B13
A20	B16
A21	
A22	
A25	
A26	
A27	
A28	
A37	
A38	
A39	
A41	
A42	
A43	
A44	

Capacidade para a presentación e exposición de proxectos artísticos.	A1 A2 A3 A6 A9 A10 A11 A12 A16 A17 A18 A19 A20	B15
Capacidade para a elaboración de textos relacionados co traballo realizado.	A1 A2 A5 A6 A7 A22 A23 A24 A25 A26 A27 A36	B1 B2 B3 B4 B5 B7
Capacidade para buscar, analizar e incorporar recursos desde outros ámbitos.	A10 A15 A34	B1 B2 B3 B6 B7 B10 B11
Capacidade para elaborar un anteproxecto.	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A13 A14 A22 A23 A24 A25 A26 A36	B1 B2 B3 B4 B5 B7 B10 B11
Capacidade para contextualizar o traballo realizado.	A1 A2 A3 A4 A5 A6 A7 A8 A10 A24 A25 A26 A36 A37	B1 B2 B3 B4 B5 B6
Capacidade para documentar o traballo realizado.	A1 A5 A6 A7 A13 A14 A19	B1 B2

Capacidade para a análise e a avaliación de proxectos.	A1 A2 A6 A7 A19 A21 A22 A25 A26	B1 B2 B16
Capacidade para a autoavaliación.	A25 A26 A27 A29 A30 A49	B4 B5 B6 B8 B9 B11
Habilidade para captar estímulos susceptibles de ser incorporados á creación.	A19 A20 A22 A25 A26 A27 A29 A49	B2 B4 B5 B8 B9 B10 B11 B12 B13 B14 B16
Habilidade para xestionar a información necesaria na elaboración de proxectos artísticos.	A1 A2 A6 A7 A9 A12 A13 A14 A15 A22 A37 A38	B1 B2
Habilidade para expor procesos de investigación e creación en arte.	A5 A6 A9 A22 A23 A24 A25 A36	

Contidos

Tema	
0. Introducción	0.1. BENESTAR E MALESTAR NA CULTURA. As orixes psicosociais da indagación creativa. Asco, medo, desexo. 0.2. LÍMITES DO SABER. Elaborar no límite del saber. A cuestión da verdade e a cuestión do real. 0.3. DISPOSICIÓN AO ENCONTRO. Desexo e obxecto. Motivación e método. 0.4. CREACIÓN E INVESTIGACIÓN. Definicións, diverxencias e confluencias.

Parte I. Arte e saber (a-s)

I.1. COÑECEMENTO E TEORÍA DO COÑECEMENTO. Fundamentos de gnoseoloxía e epistemoloxía. Matrices de problemas e eixes metodolóxicos.

I.1.1. COÑECEMENTO E SUXEITO. Disciplinas alfa-operatorias e beta-operatorias. Alén da lóxica epistémica.

I.1.2. INDUCIÓN (fontes, métodos, falsación) e DEMARCACIÓN (campo, dogmática, verdade). Problemas fundamentais da epistemoloxía.

I.2. DIMENSIÓN COGNITIVA DA ARTE. Condicións gnoseolóxicas.

I.2.1. PSICODELIA. O sistema psíquico. Sinestesia e intelixencia.

I.2.2. PSIQHEURESIS. O psiqismo creador.

I.2.3. SABER (DESDE/DA) ARTE. (a) recursividade subxectual (I); (b) elaboración (ao redor) do real (R); (c) saber de 2º grao. Fenómeno paracultural (S); (d) integralidade factorial (RSI); (e) procesualidade radical; (f) funcionalidade integral; (g) adiscursividade / anaxiomática; (h) performatividade abductiva.

I.3. A cuestión do real, a realidade e a verdade estética. A obra como evidencia e o mundo como representación.

I.3.1. ESTILO. Recoñecemento e argumento contra a simplificación.

I.3.2. PROCESOS TERCIARIOS DISTRIBUÍDOS. Campo e ámbito artístico. Teorías e metateorías.

Parte II. Procesos (creativos) e proxectos (de investigación).

II.1. PROXECTO E PRODUCTIVIDADE. As mil facetas, avatares e aparencias do proxecto (□perverso polimorfo□) fronte aos obstáculos derivados da mímese das faces do proxecto: coherencia, rigor, consistencia, congruencia epistémica, os □efectos de verdade□ investigadora

II.1.1. XENEALOXÍA E CRISE DO PROXECTO MODERNO. Da intelixencia intencional ás ideoloxías do proxecto. Providencia, Deus, razón, historia, futuro, actualidade□ Evolucións e transformacións..

II.1.1.1. Proxecto como apropiación e cultura: a domesticación do éxtimo (caos, asco, incerteza, pulsión□) e a invención da realidade. Proxecto de pasado: o recordo contra a memoria, a historia contra o mito. (b) Proxecto de presente: as evolucións do naturalismo como proxectos de realidade (naturalismos clásicos, modernos e posmodernos. (c) Proxecto de futuro: as promesas de felicidade como estratexias finalistas (eficacia, futuro, benestar, beleza, progreso□)

II.1.1.2. EFICACIA E EFICIENCIA. A propensión das cousas.

II.1.2. A arte desde a perspectiva do proxecto moderno. Da arte como proceso (experiencia) á arte como proxecto (investigación). A arte como ferramenta e medio. As malversacións da arte conceptual en relación á docencia e á investigación artística.

III.2. GRAMÁTICA DA IMAXINACIÓN.

III.2.1. DESEXO (motivación, causa) e OBXECTO (amplitude de campo, fixación de obxecto, a vivencia do incompleto)

III.2.2. MODO (experiencia singular) E MÉTODO (sistema de operacións)

III.2.2.1. INFORMACIÓN (manexo de fontes documentais) E FORMACIÓN (sistemas de visualización e desenvolvemento);

III.2.2.2. TRANSPIRACIÓN (esfuerzo improdutivo) E IGNORANCIA (abdución e uso de información faltante).

III.2.3. ATENCIÓN (conciencia) E FALSACIÓN (socialización).

III.3. PRAGMÁTICA DA INVESTIGACIÓN. Recursos, usos e contextos de investigación.

Parte III. Obstáculos creativos.

III.1. RESISTENCIAS. Resistencias creativas e investigadoras:
 III.1.1. Materiais (reais, económicas, espaciais, temporais).
 III.1.2. Subxectuais (psíquicas, de conduta, caracterolóxicas, biográficas)
 III.1.3. Contextuais (culturais, categoriais, epistemolóxicas)
 III.2. INERCIAS. Modos de repetición. Arte e loucura; arte e cultura; arte e creatividade; arte e investigación.
 III.2.1. Inercia primaria (pulsional): loucura
 III.2.2. Inercia secundaria (cultural): normalidade
 III.2.3. Inercia terciaria (contracultural): creatividade, transgresión e investigación como obstáculos creativos (I+D+I). Da creatividade como experiencia (ars) á creatividade como resolución de problemas (techné).
 III.3. ARTES. Os obstáculos como ocasión e ingrediente. As resistencias como recursos. A transversalidade intersubxectiva dos tres estadios artísticos:
 III.3.1. ARTE PRIMARIA. Sinhome. Desexo, síntoma, loucura, neotenia, etc. como métodos.
 III.3.2. ARTE SECUNDARIA. Deconstrución. Creatividade histórica. A primeira lei da expresión poética: transgresión.
 III.3.3. ARTE TERCIARIA. Ecuilibración. A segunda lei da expresión poética: asentimento.

Parte IV. A indagación creativa: arte e investigación.

IV.1. CASOS DE ESTUDO. Procesos artísticos (Leonardo, Cezanne, Oteiza, Malevitch) e investigacións artísticas (modos de elaboración discursiva: de Dalí a Art & Language)
 IV.1.1. "O burro por diante". Presentación persoal.
 IV.1.2. "A miña pequena sensación": Cezanne
 IV.1.3. "A experiencia, madre da ciencia": Leonardo
 IV.1.4. "A declinación da vida": Camilla Claudel e Auguste Rodin.
 IV.1.5. "Necesidade interior": K. Malevitch
 IV.1.6. "Ferramenta": J. González
 IV.1.7. "A experiencia do encontro": P. Picasso
 IV.1.8. "Técnica": J. Beuys
 IV.1.9. "Método paranoico-crítico": S. Dalí
 IV.1.10. "Propósito experimental": J. Oteiza
 IV.1.11. "Disposición": L. Fabro
 IV.1.12. "Cordura": L. Bourgeois
 IV. 2. ARTE E INVESTIGACIÓN. Confluencias e diverxencias. Aporías da investigación. Lugar da arte na investigación. Lugar da investigación na arte. A arte como suxeito de coñecemento. Modelos de investigación artística.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	14	0	14
Estudo de casos/análises de situacións	0	7	7
Obradoiros	15	18	33
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	0	65	65
Titoría en grupo	6	0	6
Presentacións/exposicións	0	8	8
Traballos de aula	14	0	14
Actividades introdutorias	3	0	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Desenvolvemento pormenorizado do temario con uso de sistemas audiovisuais y argumentais.
Estudo de casos/análises de situacións	Análise e discusión de procesos creativos e investigadores concretos, cun de sistemas audiovisuais e argumentais.
Obradoiros	Desenvolvemento do traballo presencial tutelado e avaliación continuada.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Desenvolvemento do traballo autónomo.
Titoría en grupo	Análise e avaliación de resultados.
Presentacións/exposicións	Asistencia activa a actividades vinculadas coa materia.
Traballos de aula	Desenvolvemento e presentación de traballos no espazo da clase.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	A asistencia personalizada é un ingrediente fundamental e insubstituíble na didáctica da arte. Esta atención inclúe tutorización persoal realizada na aula durante o período de realización dos exercicios e corrección persoal dos resultados parciais e finais dos exercicios. HORARIOS de TUTORÍAS: Chelo Matesanz: mércores, de 11:30 a 14:30 e de 15:30 a 18:30 J. Fernando de Laiglesia: mércores, de 12:00 a 18:00
Obradoiros	A asistencia personalizada é un ingrediente fundamental e insubstituíble na didáctica da arte. Esta atención inclúe tutorización persoal realizada na aula durante o período de realización dos exercicios e corrección persoal dos resultados parciais e finais dos exercicios. HORARIOS de TUTORÍAS: Chelo Matesanz: mércores, de 11:30 a 14:30 e de 15:30 a 18:30 J. Fernando de Laiglesia: mércores, de 12:00 a 18:00
Titoría en grupo	A asistencia personalizada é un ingrediente fundamental e insubstituíble na didáctica da arte. Esta atención inclúe tutorización persoal realizada na aula durante o período de realización dos exercicios e corrección persoal dos resultados parciais e finais dos exercicios. HORARIOS de TUTORÍAS: Chelo Matesanz: mércores, de 11:30 a 14:30 e de 15:30 a 18:30 J. Fernando de Laiglesia: mércores, de 12:00 a 18:00

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Obradoiros	Avaliación continua e personalizada dos procesos de traballo.	30
Titoría en grupo	Avaliación conxunta e transversal dos traballos.	10
Traballos de aula	Avaliación baseada na resolución e presentación de traballos concretos de forma puntual de acordo coa axenda predeterminada.	60%

Outros comentarios sobre a Avaliación

A avaliación estará referida á evolución persoal nas capacidades de asimilación da información, a capacidade de argumentación, a axilidade mental, a improvisación, elección e decisión; o desenvolvemento da sensibilidade plástica, das habilidades perceptivas e destrezas construtivas na execución *objetual, a capacidade no manexo de fontes iconográficas e documentais, a coherencia entre formulacións e resultados; e as actitudes, vinculadas á curiosidade, disposición, laboriosidade, á iniciativa persoal, a participación e a achega ao traballo común, a capacidade para enriquecer a discusión, etc. Iso supón a adecuación a catro criterios de avaliación: comprensión, fundamentación, falsación e trazabilidade.

Esta avaliación será continuada, polo que a asistencia habitual é necesaria, xa que se desenvolverá de acordo á propia estrutura e calendario de exercicios propostos, cada un dos cales derivará unha cualificación acumulativa e cuxa presentación puntual será imprescindible. Dentro desa lóxica de avaliación continua, poderán realizarse probas para verificar o grao de asimilación intelectual dos contidos, categorías e parámetros manexados no curso.

A proba correspondente á CONVOCATORIA DE XULLO realizarase o día 1 de Xullo de 2014 ás 10:00 a.m. no espazo correspondente.

Bibliografía. Fontes de información

Barron, Angela, **Aprendizaje por descubrimiento**, Amarú,
 Ackerman, Diane, **Una historia natural de los sentidos**, Anagrama,
 Gardner, Howard, **Las cinco mentes del futuro**, Paidós,
 Maturana, H y Varela, Francisco, **El árbol de conocimiento**, Gedisa,

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS**Artes afíns**

Materia	Artes afíns			
Código	P01G010V01801			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	2c
Lingua de impartición				
Departamento	Escultura Pintura			
Coordinador/a	Huete Vales, Ángel			
Profesorado	Barcia Rodríguez, Ignacio Fernando Huete Vales, Ángel Tudela Saenz de Pipaon, Javier			
Correo-e	anxel@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Percorrido por manifestacións da cultura e a creación contemporáneas (música, artes escénicas, literatura, cine, deseño e arquitectura) que, pola súa herdanza artística ou pola súa proximidade conceptual e estética, manteñen vínculos coas disciplinas impartidas na titulación.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A8	Coñecemento das diferentes funcións que a arte adquiriu a través do desenvolvemento histórico. Estudar a evolución do papel da arte a través do tempo
A21	Capacidade de comprender e valorar discursos artísticos en relación coa propia obra. Establecer medios para comparar e relacionar a obra artística persoal co contexto creativo.
A23	Capacidade de comunicación. Aprender a traducir as ideas artísticas para poder transmitilas
A24	Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas artísticos complexos e proxectos
A25	Capacidade de (auto)reflexión analítica e (auto)crítica no traballo artístico.
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A35	Capacidade para activar un contexto cultural e/ou modificar un contexto público ou privado. Saber entender o contexto cultural para xerar iniciativas e dinamizar o entorno
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
B1	Capacidade de xestión da información.
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese
B6	Capacidade de traballar en equipo.
B7	Capacidade de integración en grupos multidisciplinares. Capacidade de colaboración con profesionais doutros campos
B12	Capacidade de adaptación a novas situacións.
B15	Sensibilidade a respecto do patrimonio cultural.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Coñecementos básicos das manifestacións artísticas contemporáneas en disciplinas afíns.	A1 A5
Coñecementos históricos básicos sobre artes escénicas e música.	A1 A8
Coñecementos históricos das afinidades entre disciplinas artísticas distintas.	A1 A2 A8
Capacidade de entender as artes plásticas na súa relación con outras manifestacións artísticas.	A2 A21 A33

Capacidade para comprender os vínculos das artes plásticas con disciplinas afíns.	A2 A33 A35	
Capacidade para a apreciación crítica de manifestacións artísticas de ámbitos distintos.	A2 A25 A33	B1 B7 B12 B15
Habilidade para relacionar sensibilidades creativas en diferentes ámbitos artísticos.	A47	B7
Habilidade para integrar a creación en artes plásticas en ámbitos artísticos multidisciplinares.	A33 A47	B6
Habilidade para establecer discursos críticos acerca da creación e a cultura contemporánea.	A23 A24 A45	B1 B3

Contidos

Tema	
Aproximacións á música.	A materia sonora. As vangardas e a música contemporánea. Relacións e sinerxías entre as artes plásticas e a música na contemporaneidade.
Aproximación ás artes escénicas.	O teatro do século XX. Danza contemporánea. Vínculos coas artes plásticas. Escenografía.
Aproximacións ao cinema.	O cinema de vangarda e a súa relación con outras disciplinas. Vínculos entre a literatura o cinema.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	14	28	42
Actividades introdutorias	1	0	1
Traballos tutelados	0	15	15
Seminarios	0	32	32
Eventos docentes e/ou divulgativos	0	16	16
Debates	2	0	2
Traballos de aula	8	24	32
Presentacións/exposicións	5	5	10

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición, por parte do profesorado, dos contidos da materia e directrices dos traballos que desenvolverá o alumnado.
Actividades introdutorias	Presentación da materia. Probas de nivel e de coñecementos xerais sobre a temática da materia.
Traballos tutelados	Elaboración de memorias e resumos relativos ás actividades desenvolvidas nos seminarios, eventos e noutro tipo de actividades autónomas (visita a exposicións, asistencia a espectáculos de teatro e danza, concertos...).
Seminarios	Actividades complementarias ás clases teóricas (visionado de películas, audicións de música...) enfocadas a afondar nos contidos da materia.
Eventos docentes e/ou divulgativos	Conferencias e exposicións realizados por poñentes de prestixio, enfocadas a afondar e complementar os contidos da materia.
Debates	Charlas abertas entre o alumnado relativas aos contidos da materia e aos resultados expostos polos grupos de alumnos
Traballos de aula	Desenvolvemento de exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do docente, podendo estar vinculados ás actividades autónomas do estudante.
Presentacións/exposicións	Actividades, a realizar en grupo, onde se expoñen os resultados de exercicios e traballos realizados.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición

Traballos tutelados	Orientación, apoio e seguimento, por parte do profesorado, para a realización dos traballos e probas propostas. Esta actividade desenvolveráse de forma individualizada e en pequenos grupos, de forma presencial e non presencial. Horarios de titorías: Ignacio Barcia Rodríguez: Venres, de 9:30 a 10:3h. Javier Tudela Saenz de Pipaon: Mércores de 9 a 13h. Ánxel Huete Vales: Mércores, de 10:30 a 14:30h; 15:30 a 17:30h.
Traballos de aula	Orientación, apoio e seguimento, por parte do profesorado, para a realización dos traballos e probas propostas. Esta actividade desenvolveráse de forma individualizada e en pequenos grupos, de forma presencial e non presencial. Horarios de titorías: Ignacio Barcia Rodríguez: Venres, de 9:30 a 10:3h. Javier Tudela Saenz de Pipaon: Mércores de 9 a 13h. Ánxel Huete Vales: Mércores, de 10:30 a 14:30h; 15:30 a 17:30h.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Valorarase: -Comprensión, asimilación e aplicación dos contidos da materia. -Complexidade e profundidade da análise. -Orixinalidade do enfoque e achegas persoais á análise. -Claridade da análise e da redacción. -Calidade da redacción. -Cumprimento na data de entrega.	20
Debates	Valorarase a participación nos debates, as achegas e enfoques persoais, as capacidades analítica, crítica e argumentativa.	5
Traballos de aula	Valorarase a asimilación e aplicación dos contidos impartidos no aula, as fontes consultadas e a actitude investigadora, o interés do traballo e a súa adecuación á proposta, a orixinalidade do enfoque, a implicación no exercicio e o cumprimento na data de entrega.	55
Presentacións/exposicións	Valorarase a asimilación dos contidos impartidos e as lecturas efectuadas, a contribución de cada estudante á exposición do traballo, as súas capacidades comunicativas e de transferencia e as súas capacidades analítica, crítica e argumentativa.	20

Outros comentarios sobre a Avaliación

A avaliación será continúa.

Exame xullo 2014; día 8 de xullo as 10,00 (os alumnos que non estean presentes as 10,15 cosideraranse non presentados)

Para aprobar a materia, o alumnado ten que elixir, de entre os seminarios e eventos propostos polo profesorado, un 60% como mínimo.

Para a mellora e a recuperación na aprendizaxe, é necesario que o/a alumno/a adquira solvencia teórica formulándolle dúbidas ao profesorado, participando nos debates desenvolvidos na aula, consultando a bibliografía recomendada, estudando o material subministrado, etc. Tamén é preciso que efectúe unha revisión crítica dos traballos e proxectos realizados e que incremente o seu coñecemento práctico mediante a asistencia ás manifestacións culturais dos eidos do cinema, a danza, o teatro, a música, a arquitectura e o deseño.

Segunda convocatoria: indícarase a cada estudante aqueles traballos que debe presentar ou completar e/ou se ten que realizar algunha proba de avaliación específica.

Bibliografía. Fontes de información

- Aumont, Jacques, **Estética del cine**, Paidós,
 Brook, Peter, **El espacio vacío**, Península,
 Calmet, Héctor, **Escenografía**, Ediciones la Flor,
 DeLillo, Don, **Contrapunto**, Seix Barral,
 Fernandez-Galiano, Luis, **El fuego y la memoria**, Alianza forma,
 Gimferrer, Pere, **Cine y literatura**, Seix Barral,
 Goldberg, Roselee, **Performance Art: desde el futurismo hasta el presente**, Destino,
 Gómez Molina, J.J. (Coord.), **La representación de la representación. Danza, teatro, cine, música**, Cátedra,
 Gubern, Román, **Historia del cine**, Editorial Lumen,
 Martín Gutiérrez, Gregorio, **Cineastas frente al espejo**, T&B Editores,
 Morgan, Robert P., **La música del siglo XX. Una historia del estilo musical en la Europa y la América modernas**, Ediciones Akal,
 Oliva, César y Torres Monreal, Francisco, **Historia básica del Arte Escénico**, Cátedra,

Ramos, Fco., **La música del siglo XX**, Turner,

Ross, Alex, **El ruido eterno. Escuchar al siglo XX a través de su música**, Seix Barral,

Ruiz de Azúa, Martín (1965-), **Objetar, memoria y creación**, Actar Editorial (Font i Prat Associats, S. L.),

Tarkovski, Andrei, **Esculpir el tiempo**, Ed. Rialp,

UBUWEB, <http://www.ubuweb.com/>,

Recomendacións

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Arte e contemporaneidade/P01G010V01601

Outros comentarios

Para acadar as competencias relativas a esta materia, recoméndase que o/a alumno/a conxugue ao máximo a análise teórica coa experiencia práctica, poñéndose en estreito contacto co campo cultural, é dicir, visitando espazos, institucións culturais e exposicións; asistindo a conferencias e eventos de música, danza, teatro, cinema, arquitectura e deseño; consultando catálogos, revistas especializadas, medios de comunicación e blogs.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Transmisión, mediación e educación artística**

Materia	Transmisión, mediación e educación artística			
Código	P01G010V01802			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OB	4	2c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento	Didácticas especiais Pintura			
Coordinador/a	Cabello Pérez, Paloma Varela Casal, Cristina			
Profesorado	Cabello Pérez, Paloma García González, Silvia Varela Casal, Cristina			
Correo-e	cristinavarelacasal@uvigo.es pcabello@uvigo.es			
Web	http://belasartes.uvigo.es			
Descrición xeral	É imposible delimitar a actividade creativa da educativa. A intención desta materia é achegar o futuro profesional das Belas Artes a todos e cada un dos campos, para que poida intervir como mediador ou transmisor das áreas de coñecemento das artes plásticas, é dicir, da Educación Artística nos museos, da propia práctica artística, do campo da publicidade, da ilustración e da literatura, da xestión cultural e da educación das Artes Plásticas non reguladas no actual sistema educativo.			

Competencias de titulación

Código	
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A4	Comprensión crítica da dimensión preformativa e de incidencia social da arte. Analizar a repercusión recíproca entre a arte e a sociedade
A13	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese. Analizar, interpretar e sintetizar as fontes
A14	Coñecemento dos instrumentos e métodos de experimentación en arte. Aprendizaxe das metodoloxías creativas asociadas a cada linguaxe artística
A15	Coñecemento dos métodos artísticos susceptibles de seren aplicados a proxectos socioculturais. Estudar as metodoloxías que faciliten a actuación artística no entorno social
A17	Coñecemento dos diferentes axentes artísticos e o seu funcionamento. Identificar os distintos intermediarios artísticos e as súas funcións na dinámica da arte e a súa metodoloxía de traballo
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A23	Capacidade de comunicación. Aprender a traducir as ideas artísticas para poder transmitilas
A24	Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas artísticos complexos e proxectos
A25	Capacidade de (auto)reflexión analítica e (auto)crítica no traballo artístico.
A29	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A35	Capacidade para activar un contexto cultural e/ou modificar un contexto público ou privado. Saber entender o contexto cultural para xerar iniciativas e dinamizar o entorno
A36	Capacidade de documentar a produción artística. Utilizar as ferramentas e recursos necesarios para contextualizar e explicar a propia obra artística
A39	Capacidade de determinar o sistema de presentación adecuado para as calidades artísticas específicas dunha obra de arte. Adquirir criterios para a adecuada apreciación da obra de arte en relación co seu entorno e exhibición
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A46	Habilidade para realizar proxectos artísticos con repercusión social e nos medios. Utilizar os recursos de difusión dos proxectos artísticos co fin de potenciar a súa repercusión social
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
A49	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios para o desenvolvemento do traballo artístico

B1	Capacidade de xestión da información.
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese
B5	Capacidade de traballar autonomamente.
B8	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación.
B11	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios
B12	Capacidade de adaptación a novas situacións.
B14	Sensibilidade en temas ambientais.
B16	Compromiso ético profesional.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecemento dos modelos de aprendizaxe da arte.	A4 A13 A15 A17	
Coñecementos das distintas disciplinas que concorren na transmisión das obras de arte.	A2 A4 A15 A17	B14
Capacidade para a análise, a reflexión e a transmisión no ámbito da arte.	A23 A24 A25 A45	B1 B2 B3
Coñecemento do proceso creativo como método de traballo.	A14 A19 A23 A24	
Capacidade de comunicación verbal, escrita e gráfica para a transmisión de coñecementos.	A23 A24 A39 A45	B3
Capacidade para analizar, sintetizar e resolver problemas para a transmisión dos coñecementos da arte.	A23 A24 A39 A45 A46	B3
Capacidade para comprender a dimensión educativa da arte.	A4 A33 A35	B16
Habilidade para aplicar métodos, procedementos e técnicas propios da investigación e da práctica artística para a educación da arte.	A45 A47 A48	B1 B2 B3
Habilidade para analizar e reflexionar sobre o propio proceso creativo.	A25 A29 A36 A45 A49	B5 B8 B11
Habilidade para o uso de procesos e procedementos artísticos no deseño de recursos educativos.	A39 A45 A47 A48	B2
Habilidades básicas para a mediación artística.	A45 A46 A47 A48	B2 B3 B12

Contidos

Tema	
Teoría do ensino-aprendizaxe.	Modelos de aprendizaxe conductista e de aprendizaxe cognitiva. Recursos para a aprendizaxe e a comunicación: empíricos, icónicos e simbólicos.
O proceso creativo, a súa estrutura e o seu método de traballo: o proxecto.	As fases do proceso creativo: análise, síntese, diversificación, verificación e avaliación. Modelo e estrutura dun proxecto creativo.

A transmisión do coñecemento da arte: o mediador.	As áreas de coñecemento da arte: historia, estética, linguaxe artística e procedementos. As relacións existentes entre estas catro áreas nos distintos momentos históricos. A reflexión sobre a experiencia e a práctica artística. Os espazos profesionais que conteñen a educación artística non regulada polo sistema educativo.
O deseño dun prototipo, como recurso para a transmisión de coñecemento da arte.	Función da educación artística. Análise de xogos e brinquedos para a educación artística. Recursos didácticos publicados nos museos de arte contemporánea. Libros e literatura para a educación da arte. O libro de artista como recurso de comunicación. A dimensión didáctica da arte.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	3.3	0	3.3
Metodoloxías integradas	10.5	31	41.5
Sesión maxistral	8	0	8
Obradoiros	10.5	31.5	42
Saídas de estudo/prácticas de campo	7	10	17
Debates	9.4	0	9.4
Cartafol/dossier	1.3	25	26.3
Probas de resposta curta	2.5	0	2.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Actividades introdutorias	Os aspectos básicos da guía docente serán expostos no aula, así como as actividades que se van a desenvolver ao longo do cuatrimestre co seu calendario correspondente. Propoñerase unha proba curta como diagnóstico de punto de partida e como reflexión dos coñecementos previos que ten o alumno.
Metodoloxías integradas	Utilizaremos unha metodoloxía activa, onde o alumno involúcrese no proceso de aprendizaxe mediante a análise e o estudo do tema exposto no aula e dos textos propostos para lectura. O xuízo crítico: a decisión do que se pode facer, da función que ha de ter, con que procedementos e que forma ou linguaxe poderían ser os adecuados. Propoñeranse tres proxectos coa intención de executalos e avaliarlos. A avaliación dos prototipos é parte fundamental do proceso de aprendizaxe. Para iso, deseñaranse programas de intervención educativa. O criterio de avaliación que se aplicará para cada un dos prototipos estará implícito no obxectivo de cada un dos proxectos.
Sesión maxistral	Cando se inicie cada bloque de contidos, expoñerase no aula cos recursos necesarios e propoñerase a secuencia de traballo, explicando tamén a secuencia de aprendizaxe. En cada un dos temas facilitarase a bibliografía específica.
Obradoiros	Unha das fases fundamentais do proceso creativo é o diálogo que se establece cos procedementos e linguaxes para buscar xeitos posibles de materializar unha idea. Esta fase desenvolverémola con grupos máis reducidos e unha atención individualizada para que o profesor poida axudar á procura divergente, a enriquecer o proceso e a acotalo no momento oportuno. Tomaranse decisións individuais ou en grupo e realizaranse os prototipos.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Poñeranse en práctica os distintos programas para a avaliación dos prototipos.
Debates	Intercambiaranse experiencias e analizaranse os resultados das distintas prácticas de avaliación en cada proxecto. Froito destas experiencias e da reflexión que conllevan, poderán emitir un xuízo sobre a función e efectividade dos prototipos avaliados, informe que terán que achegar no dossier de cada un dos proxectos realizados no cuatrimestre.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Obradoiros	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua. A atención personalizada realizácese no horario de tutorías: Paloma Cabello: de 12,30h. a 14,30h os luns, e os xoves de 10,30h. a 14,30h. Silvia García: de 12:30h a 13:30h. os luns, e os xoves de 14:00h a 17:00h

Debates Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua. A atención personalizada realizácese no horario de tutorías: Paloma Cabello: de 12,30h. a 14,30h os luns, e os xoves de 10,30h. a 14,30h. Silvia García: de 12:30h a 13:30h. os luns, e os xoves de 14:00h a 17:00h

Metodoloxías integradas Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua. A atención personalizada realizácese no horario de tutorías: Paloma Cabello: de 12,30h. a 14,30h os luns, e os xoves de 10,30h. a 14,30h. Silvia García: de 12:30h a 13:30h. os luns, e os xoves de 14:00h a 17:00h

Probas	Descrición
Probas de resposta curta	Todo proceso creativo é único e irrepitible. Todo ser humano ten as mesmas capacidades, pero desenvolvidas en distintos niveis que conforman un ser único. En cada unha destas actividades estaremos pendentes de como acomoda os coñecementos o alumno. Por tanto, proporemos probas de resposta curta para valorar o proceso de ensino-aprendizaxe e cando se trate de tomar decisións no proceso creativo, farémolo tamén con preguntas curtas e concisas para estimular o momento de síntese. É imposible levar a cabo esta metodoloxía se non é de maneira individualizada, onde tomaremos notas de cada alumno na súa ficha para así ter o rastro e o testemuño do proceso de cada un deles, entendendo que a avaliación debe ser continua. A atención personalizada realizácese no horario de tutorías: Paloma Cabello: de 12,30h. a 14,30h os luns, e os xoves de 10,30h. a 14,30h. Silvia García: de 12:30h a 13:30h. os luns, e os xoves de 14:00h a 17:00h

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Metodoloxías integradas	Observarase e valorarase a actitude de colaboración e participación, a organización entre os alumnos e a empregada nos traballos presentados. Isto conforma unha parte fundamental no proceso de aprendizaxe. Teranse en conta as competencias adquiridas a través do desenvolvemento dos tres proxectos e da realización dos tres prototipos cos seus programas e informes de avaliación. O resultado do traballo autónomo e do traballo de aula quedará reflectido nos dossiers.	10
Obradoiros	Observarase a diversidade de solucións e a riqueza na resolución de problemas. Tomaranse notas do proceso. Todo isto terá que estar reflectido nos dossiers.	25
Saídas de estudo/prácticas de campo	Valorarase o informe emitido, froito da experiencia práctica e do debate. Todo iso terá que estar reflectido nos dossiers.	10
Cartafol/dossier	Suscitásen tres proxectos, unha vez terminada cada experiencia, o alumno presentará un dossier no que reflectirá o proceso creativo. Nestes tres documentos, poderemos valorar os traballos realizados polos alumnos nas distintas actividades programadas: estudo e análise de situacións, toma de decisións, talleres, proposta de traballo, programa de avaliación e informe de efectividade do prototipo deseñado. Valoraranse a estrutura, a secuencia e os recursos que se utilicen para reflectir mellor o proceso. As ilustracións, a maquetación e a presentación de cada dossier teñen que ser coherentes co contido, xa que son parte da comunicación de ideas. O martes 14 de maio 2013 será a data límite para ter entregados os tres dossiers.	50
Probas de resposta curta	Ao longo do proceso de ensino-aprendizaxe, o profesor formula cuestións oportunas coa intención de valorar que é o que sabe e que é o que debe saber o alumno. Con estas probas, non só teremos información sobre os coñecementos significativos do alumno, senón que utilizaremos esta técnica como recurso para que o alumno sintetice as súas ideas. Estas conclusións tamén se verán reflectidas no dossier.	5

Outros comentarios sobre a Avaliación

O criterio de valoración esta definido polas competencias específicas que esta materia propón que alcancen os alumnos. As horas presenciais teñen que cumprirse, xa que coas técnicas educativas que se aplicarán na aula, é imprescindible que o alumno participe no seu proceso e o profesor o dirixa e estimule.

Pasarase unha folla de firmas co nome da materia e a data, para que o alumno confirme a súa presenza. Isto terase en conta á hora de avaliar.

Na segunda convocatoria, poderán presentarse os alumnos que, **habendo asistido a clase**, polas razóns que sexan, non presentaran **algunha** documentación ou **algún** dos *dossiers* ao terminar o periodo lectivo. Estes alumnos terán a oportunidade de completar a entrega na **convocatoria extraordinaria de xullo: 9 XULLO, 10:00**

Bibliografía. Fontes de información

Arnheim R., **Consideraciones sobre la educación artística**, Paidós,
Ausubel Novak y Hanesian, **Psicología educativa. Un punto de vista cognoscitivo.**, Trillas,
Beljon J.J., **Gramática del arte**, Celeste ediciones,
Berger J., **Modos de ver**, Gustavo Gili,
Bruner J.S., **El proceso mental en el aprendizaje**, Narcea,
Dondis A., **La sintaxis de la imagen**, Gustavo Gili,
Eco U., **Historia de la belleza**, Lumen,
Edwards, B., **Aprender a dibujar con el lado derecho del cerebro**, Urano,
Eisner E., **Educación la visión artística**, Paidós,
Freeland C., **Pero ¿esto es arte?**, Cátedra,
Gadner H., **Arte mente y cerebro**, Paidós,
Hernández y Hernández, Jodar Minarro A. y Marin Viadel R., **¿Que es la educación artística?**, Sendai,
Munari B., **¿Cómo nacen los objetos?**, Gustavo Gili,
Marina J.A., **La educación del talento**, Ariel,Planeta,
Marina J.A., **Teoría de la inteligencia creadora**, Anagrama,
Munari B., **Diseño y comunicación visual**, Gustavo Gili,
Neill, A. S., **Hijos en libertad**, Gedisa,
Read, H., **Educación por el arte**, Paidós,

Programaranse visitas, tanto guiadas como non, a distintos espazos da Arte contemporaneo como lugares onde se poida intervir para evaluar os proxectos que se susciten no aula.

Procura en internet de Museos e gabinetes Pedagógicos así como publicacións para mediación a transmisión e para a educación artística.

Recomendacións

Outros comentarios

Es interesante el hecho de estudiar esta materia en el segundo cuatrimestre en paralelo con el Trabajo de Fin de Grado. Por esto, la materia servirá al alumno para cuestionarse asuntos como la comunicación dentro de su propia creación, los recursos que puede utilizar para transmitir mejor una idea artística o la posibilidad de ejercer como mediador entre los artistas y el resto de las personas interesadas en el arte. Por otro lado, al tratarse del último cuatrimestre del grado, al alumno se le abren caminos profesionales, que podrá consolidar con una especialización en el mundo de la educación artística reglada por el sistema educativo o la educación artística no reglada en talleres y academias, en el mundo del diseño de recursos educativos, etc.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Arte e espazo social**

Materia	Arte e espazo social			
Código	P01G010V01901			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento	Escultura			
Coordinador/a	Bermejo Arrieta, María Natividad			
Profesorado	Bermejo Arrieta, María Natividad			
Correo-e	nbermejo@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	As cidades constrúense atendendo ás demandas das persoas que as habitan. Desde sempre e conforme as necesidades sociais foron cambiando, a arte ten estado presente no espazo público. Nesta materia, o estudante aprende a interpretar o contexto urbano e a arte que se fai na rúa, desde a promovida polo Estado a calquera outra intervención privada. Executando os exercicios propostos o estudante desenvolve habilidades que lle permiten intervir no espazo urbano desenvolvendo os seus propios proxectos.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A3	Comprensión crítica da responsabilidade de desenvolver o propio campo artístico. Compromiso social do artista
A4	Comprensión crítica da dimensión preformativa e de incidencia social da arte. Analizar a repercusión recíproca entre a arte e a sociedade
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A6	Coñecemento do vocabulario, códigos, e dos conceptos inherentes ao ámbito artístico. Coñecer a linguaxe da arte
A35	Capacidade para activar un contexto cultural e/ou modificar un contexto público ou privado. Saber entender o contexto cultural para xerar iniciativas e dinamizar o entorno
A37	Capacidade de identificar os problemas artísticos e/ou socioculturais así como os condicionantes que fan posible discursos artísticos determinados. Describir os condicionantes que inciden na creación artística. Análise das estratexias de produción artística
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A46	Habilidade para realizar proxectos artísticos con repercusión social e nos medios. Utilizar os recursos de difusión dos proxectos artísticos co fin de potenciar a súa repercusión social
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
B1	Capacidade de xestión da información.
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B13	Recoñecemento da diversidade e a multiculturalidade
B15	Sensibilidade a respecto do patrimonio cultural.
B16	Compromiso ético profesional.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecemento das tendencias da sociedade e a cultura contemporáneas.	A1	
	A2	
	A5	
	A6	
Coñecemento das manifestacións artísticas contemporáneas no seu contexto social e cultural.	A5	
	A6	
Capacidade para entender a arte como manifestación da cultura en que se orixina.	A1	B13
	A4	B15

Capacidade para comprender o papel da arte e do artista na sociedade contemporánea.	A1 A3	B16
Capacidade para comprender o discurso creativo como manifestación da cultura contemporánea.	A1 A4 A35	B13
Capacidade crítica de comprensión da cultura contemporánea.	A1 A37	B1 B2
Capacidade de comprender as estruturas e procesos sociais contemporáneos en relación á arte e á cultura.	A1 A4	
Habilidade para integrar o proxecto creativo propio no discurso cultural contemporáneo.	A47 A48	
Habilidade para desenvolver discursos críticos que integren proxectos artísticos na sociedade e a cultura contemporáneas.	A45 A47	
Habilidade para desenvolver proxectos artísticos no espazo social.	A35 A46 A47	

Contidos

Tema	
1- intervencións artísticas no espazo urbano	-Manuais de boas prácticas en espazos urbanos -Grandes exposicións urbanas internacionais. A Documenta de Kassel, a Bienal de Estambul, a bienal de Venecia -Intervencións artísticas no ámbito local. A illa das esculturas -Convocatorias de proxectos urbanos nacionais
2-Funcións da arte no espazo público	-A función monumental da arte. -O achegamento entre a arte e a vida. -Función social dos museos, centros culturais, fundaciones e outros lugares de exposicións. -A revitalización de espazos degradados.
3-Arte crítica e *activismo	-Activismo en Internet. -O artista e a sociedade. Papel do artista na sociedade da arte e na sociedade en general -La formación do artista. Liberdade de expresión. -Arte e política. A arte como propaganda nos réximes autoritarios e democráticos. -Temáticas urbanas: publicidade, gentrificación, degradación do espazo público, minorías, consumismo, graffiti.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Presentacións/exposicións	6	3.5	9.5
Sesión maxistral	12	0	12
Debates	6	6	12
Traballos tutelados	6.5	0	6.5
Titoría en grupo	10	0	10
Actividades introdutorias	12	0	12
Traballos e proxectos	0	64	64
Estudo de casos/análise de situacións	0	12	12
Cartafol/dossier	0	12	12

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Presentacións/exposicións	O alumno expón na clase os traballos que realizou e os explica nun tempo duns cinco minutos.
Sesión maxistral	A profesora explica en clase os temas da materia e amosa imaxes en relación a cada tema.
Debates	A profesora entrega un texto que o alumno analiza de forma crítica. Posteriormente e en grupo, débátese as ideas expostas.
Traballos tutelados	Durante o cuadrimestre realízanse catro traballos prácticos que se irán presentando na clase. Tamén se indicarán: a forma de presentación e os tempos de entrega.
Titoría en grupo	Análizase en grupo o desenvolvemento dos proxectos de cada alumno. Tanto os alumnos como a profesora discuten sobre os asuntos formais ou de contido que atinxen aos traballos.
Actividades introdutorias	Despois da formulación de cada exercicio, realízase en clase e en grupo una chuvia de ideas, para describir os posibles campos de actuación. Posteriormente, as propostas ordénanse e anótanse.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos tutelados	Realizaranse catro traballos prácticos durante o curso. Os traballos han ser titorizados persoalmente para seren avaliados. Entregarase unha memoria que explique o traballo realizado. Por orde de lista, prográmanse as titorías. Horario de titorías: venres de 8:30 a 14:30

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Presentacións/exposicións	Valoraranse os seguintes factores: A correcta explicación verbal do traballo realizado no tempo indicado. A calidade do discurso e o atractivo formal da presentación. O uso correcto dos medios técnicos empregados. A autoavaliación do traballo e as respostas ás preguntas formuladas na exposición polos alumnos e a profesora.	10%
Debates	Avaliarase a participación activa do alumno no debate, a interpretación e a análise crítica das ideas expostas.	5%
Traballos tutelados	Valórase a adecuación da obra ao exercicio formulado e á materia, desde o campo do escultórico. No proxecto valóranse os seguintes factores: A elección do método de traballo adecuado. A posibilidade de apertura a novos proxectos e outras vías de traballo. A súa evolución correcta. Na obra valóranse: O risco da proposta; a súa orixinalidade e novidade; a súa contemporaneidade; a resolución técnica e o uso correcto dos materiais empregados. A adecuación sintáctico-semántica, a súa exposición no espazo e a correcta interpretación do contexto.	70
Titoría en grupo	Avaliarase a participación activa do alumno na análise conceptual e formal do seu propio proxecto e no dos seus compañeiros, así como as achegas de posibles solucións prácticas aos problemas que presenten a resolución dos proxectos expostos.	10
Actividades introdutorias	Avaliarase a participación activa do alumno na actividade proposta, o interese das ideas que expoña, a súa orixinalidade e a súa pertinencia respecto ao exercicio proposto.	5%

Outros comentarios sobre a Avaliación

-PROBA DE AVALIACION DO CUADRIMESTRE:

Grupo P-1 Mércores 15 de xaneiro ás 19:30

Grupo P-2 Luns 13 de xaneiro ás 8:30

-PROBA DE AVALIACIÓN CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA DE XULLO:

4 XULLO ás 10:00 h

Na segunda convocatoria se presentarán os traballos tanto teóricos como prácticos que non se aprobaron ou que non foron presentados na primeira. Os traballos presentados na 2ª convocatoria tamén han de ser titorizados.

-PROBA DE AVALIACIÓN CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA FIN DE CARREIRA:

Os alumnos teñen dúas opcións: 1ª presentarán os traballos que correspondan ao ano en que cursaron a materia ou 2ª os do ano en curso.

Bibliografía. Fontes de información

AA.VV., **Documenta kassel 2.007**, Taschen,

AA.VV., **En l'esperit de Fluxus**, Fundación Tapies,

AA.VV., **Guía de buenas prácticas. Proxectos de arte contemporáneo en espazos públicos naturais e urbanos.**, Fundación Montemedio,

AA.VV., **Modos de hacer. Arte crítico, esfera pública y acción directa.**, Ed. Universidad de Salamanca,

AA.VV., **Sculpture Projects Muenster 2007**,

Andreotti, L. y otros, **Teoría de la deriva y otros textos situacionistas sobre la ciudad**, MACBA y Actar,

Candela, Iria, **Sombras de ciudad: arte y transformación urbana en Nueva York, 1.970-1.990**, Alianza Forma,

Carieri, F., **Walkscapes: El andar como práctica estética**, Gustavo Gilli,

Garí, Joan, **La conversación mural. Ensayo par una lectura del graffiti**, Los libros de Fundesco,

Heinich,N., **La sociología del arte**, Claves. Nueva Visión,

Kaprow, Allan, **La educación del des-artista.**, Ardora.,

Krakauer, Siegfried, **La fotografía y otros ensayos. El ornamento de la masa 1.**, Gedisa,

Rogers, R., **Ciudades para un pequeño planeta**, G. Gilli,

Sennet, R., **Carne y piedra: El cuerpo y la ciudad en la civilización occidental**, Alianza,

Vaneigem,R., **Nada es sagrado, todo se puede decir.**, Melusina.,

Gubern,R., **Patologías de la imagen**, Anagrama,

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS**Arte, natureza e medio ambiente**

Materia	Arte, natureza e medio ambiente			
Código	P01G010V01902			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición	Castelán			
Departamento	Escultura			
Coordinador/a	Estarque Casas, Fernando			
Profesorado	Estarque Casas, Fernando			
Correo-e	circuloazul@uvigo.es			
Web	http://www.fernandocasas.es			
Descrición	Espacios intencionados de significación na relación da arte coa natureza: corpo, inconsciente e cosmos. xeral			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A6	Coñecemento do vocabulario, códigos, e dos conceptos inherentes ao ámbito artístico. Coñecer a linguaxe da arte
A8	Coñecemento das diferentes funcións que a arte adquiriu a través do desenvolvemento histórico. Estudar a evolución do papel da arte a través do tempo
A9	Coñecemento de métodos de produción e técnicas artísticas. Analizar os procesos de creación artística
A14	Coñecemento dos instrumentos e métodos de experimentación en arte. Aprendizaxe das metodoloxías creativas asociadas a cada linguaxe artística
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A22	Capacidade de producir e relacionar ideas dentro do proceso creativo
A29	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación
A30	Capacidade de perseveranza. Desenvolver a constancia necesaria para resolver as dificultades inherentes á creación artística
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A49	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios para o desenvolvemento do traballo artístico
B6	Capacidade de traballar en equipo.
B7	Capacidade de integración en grupos multidisciplinares. Capacidade de colaboración con profesionais doutros campos
B10	Capacidade heurística e de especulación para a resolución de problemas, a realización e novos proxectos e estratexias de acción.
B14	Sensibilidade en temas ambientais.
B16	Compromiso ético profesional.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe

Coñecemento práctico da arte en relación coa natureza.	A1 A2 A5 A6	
Coñecemento do medio natural en relación á cultura.	A2	B14
Coñecemento dos modos de representación, intervención e manipulación desde a cultura na natureza.	A8 A9 A19	
Coñecemento do xénero da paisaxe e dos usos da natureza nas creacións artísticas.	A1 A6	
Coñecemento dos sistemas de creación e desenvolvemento da natureza.	A9 A14	
Capacidade para observar, tomar datos, comprender e intervir no medio natural.	A19 A20 A33	
Capacidade para a sensibilización e o respecto co medio natural.		B14 B16
Capacidade para intervir artisticamente no medio natural.	A31	
Capacidade para pasar do proxecto á construción no medio natural.	A30 A31	
Habilidade para xestionar e desenvolver proxectos colectivos.	A33 A43 A44 A49	B6 B7
Habilidade para o traballo con escalas grandes.	A29 A42 A43	B10
Habilidade para establecer relacións entre a natureza e a cultura.	A19 A22	

Contidos

Tema	
1. Precursores do movemento [Arte e Natureza]. Land Art, Art Povera, Earth Works, Eco Art, Manifesto do Rio Negro.	
2. O corpo e o seu espazo.	O espazo baleiro. Interrelación do corpo como sistema de percepción abarcante. Bioenerxética de Wilhelm e Lowe.
3. Entradas na natureza.	O azar. I Ching.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	8	0	8
Resolución de problemas e/ou exercicios	10	15	25
Debates	20	30	50
Saídas de estudo/prácticas de campo	4	6	10
Informes/memorias de prácticas	10.5	4	14.5
Traballos e proxectos	0	30	30
Cartafol/dossier	0	12.5	12.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Presentación de material e información específica sobre temas fundacionais. Temas de ruptura para a apropiación do coñecemento.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Acompañamento individual e en grupo a través do desenvolvemento de exercicios na clase.
Debates	Laboratorio constante como idea de busca e non-conclusión: a subxectividade como estratexia para crear. Presentación de textos e material audiovisual acompañado de debates.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Visita ao medio natural para a súa contextualización cultural.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Debates	Horario de titorías: Primeiro cuadrimestre: luns de 12.30 ata 14.30h. e de 17.30 ata 21.30h. Segundo cuadrimestre: martes de 8.30 ata 14.30h. A atención ao alumno é continuada e individualizada en todas as fases de todos os exercicios. Sesión maxistral: introdución ao tema proposto acompañado de material audiovisual ou outros medios. Debates: para cada un dos temas, hai un laboratorio de ideas onde cada alumno expón o seu parecer en presenza dos demais, creando unha relación de particularidade con todo o grupo.
Sesión maxistral	Horario de titorías: Primeiro cuadrimestre: luns de 12.30 ata 14.30h. e de 17.30 ata 21.30h. Segundo cuadrimestre: martes de 8.30 ata 14.30h. A atención ao alumno é continuada e individualizada en todas as fases de todos os exercicios. Sesión maxistral: introdución ao tema proposto acompañado de material audiovisual ou outros medios. Debates: para cada un dos temas, hai un laboratorio de ideas onde cada alumno expón o seu parecer en presenza dos demais, creando unha relación de particularidade con todo o grupo.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Horario de titorías: Primeiro cuadrimestre: luns de 12.30 ata 14.30h. e de 17.30 ata 21.30h. Segundo cuadrimestre: martes de 8.30 ata 14.30h. A atención ao alumno é continuada e individualizada en todas as fases de todos os exercicios. Sesión maxistral: introdución ao tema proposto acompañado de material audiovisual ou outros medios. Debates: para cada un dos temas, hai un laboratorio de ideas onde cada alumno expón o seu parecer en presenza dos demais, creando unha relación de particularidade con todo o grupo.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Horario de titorías: Primeiro cuadrimestre: luns de 12.30 ata 14.30h. e de 17.30 ata 21.30h. Segundo cuadrimestre: martes de 8.30 ata 14.30h. A atención ao alumno é continuada e individualizada en todas as fases de todos os exercicios. Sesión maxistral: introdución ao tema proposto acompañado de material audiovisual ou outros medios. Debates: para cada un dos temas, hai un laboratorio de ideas onde cada alumno expón o seu parecer en presenza dos demais, creando unha relación de particularidade con todo o grupo.
Probas	Descrición
Informes/memorias de prácticas	Horario de titorías: Primeiro cuadrimestre: luns de 12.30 ata 14.30h. e de 17.30 ata 21.30h. Segundo cuadrimestre: martes de 8.30 ata 14.30h. A atención ao alumno é continuada e individualizada en todas as fases de todos os exercicios. Sesión maxistral: introdución ao tema proposto acompañado de material audiovisual ou outros medios. Debates: para cada un dos temas, hai un laboratorio de ideas onde cada alumno expón o seu parecer en presenza dos demais, creando unha relación de particularidade con todo o grupo.
Traballos e proxectos	Horario de titorías: Primeiro cuadrimestre: luns de 12.30 ata 14.30h. e de 17.30 ata 21.30h. Segundo cuadrimestre: martes de 8.30 ata 14.30h. A atención ao alumno é continuada e individualizada en todas as fases de todos os exercicios. Sesión maxistral: introdución ao tema proposto acompañado de material audiovisual ou outros medios. Debates: para cada un dos temas, hai un laboratorio de ideas onde cada alumno expón o seu parecer en presenza dos demais, creando unha relación de particularidade con todo o grupo.
Cartafol/dossier	Horario de titorías: Primeiro cuadrimestre: luns de 12.30 ata 14.30h. e de 17.30 ata 21.30h. Segundo cuadrimestre: martes de 8.30 ata 14.30h. A atención ao alumno é continuada e individualizada en todas as fases de todos os exercicios. Sesión maxistral: introdución ao tema proposto acompañado de material audiovisual ou outros medios. Debates: para cada un dos temas, hai un laboratorio de ideas onde cada alumno expón o seu parecer en presenza dos demais, creando unha relación de particularidade con todo o grupo.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Resolución de problemas e/ou exercicios	Coherencia e desenvolvemento dos conceptos propostos.	5%
Debates	Implicación do alumno no debate colectivo de ideas. Presenza e participación continuada nas clases. Representación virtual, corporal, visual, sonora ou obxectual da idea. Nesa descrición/cualificación están enmarcados os debates, a resolución de problemas e as saídas de estudo.	45
Saídas de estudo/prácticas de campo	Análise do medio natural e cultural.	5%
Informes/memorias de prácticas	Dossier acompañado de memoria, descrición, outros textos, bibliografía, fotos, vídeo, etc. Nesa descrición/cualificación están enmarcados os relatorios/memorias de prácticas e o cartafol/dossier.	40
Cartafol/dossier	Descrición/cualificación enmarcando os relatorios/memorias de prácticas e o cartafol/dossier.	5%

Outros comentarios sobre a Avaliación

Examen final:**P1: 13 de xaneiro de 2014 de 15.30 h. ata 17.30h.****P2: 14 de xaneiro de 2014 de 12.30h. a 14.30h.**

A avaliación será continua de acordo a:

- A asistencia do alumno ás clases e participación nos debates.

- A presentación dos exercicios / propostas / proxectos.

No caso de que o alumno non asista ás clases, non participe nos debates, non presente os exercicios e non renda, deberá presentarse ao exame escrito de avaliación na convocatoria extraordinaria do día de xullo.

EXAMEN CONVOCATORIA DE XULLO**7 de XULLO, 10:00h.****Bibliografía. Fontes de información**AAVV, **Actas de Arte y Naturaleza.vol 1.**, Diputación de Huesca,AAVV, **Actas de Arte y Naturaleza. vol.2**, Diputación de Huesca,AAVV, **Actas de Arte y Naturaleza.vol.3**, Diputación de Huesca,AAVV, **Actas de Arte y Naturaleza. vol.4**, Diputación de Huesca,AAVV, **Actas de Arte y Naturaleza. vol.5**, Diputación de Huesca,AAVV, **Arquitectura del siglo XXI: más allá de Kioto.**, IAU+S.ETSAM.UPM,AAVV, **Catálogos de artistas de Arte y Naturaleza**, CDAN/Diputación de Huesca,Audouze, Jean, et al., **Conversaciones sobre lo invisible.**, Seix Barral,Blázquez, Jimena et al, **Guía de Europa: Parques de Esculturas.**, Fundación NMAC,Garaud, Colette, **L'artiste contemporain et la Nature.**, Editions Hazan Paris,Jung, Carl Gustav, **Aion.**, Paidós Ibérica,Jürgen, Ernst, **Acercamientos.**, Tusquets,Maderuelo, Javier (dir), **Paisaje y arte**, CDAN / Abada,Maderuelo, Javier (dir), **Paisaje e historia**, CDAN/Abada,Maderuelo, Javier (dir), **Paisaje y territorio**, CDAN/Abada,Maderuelo, Javier (dir), **Paisaje y pensamiento**, CDAN/Abada,Virilio, Paul, **El cibernundo, la política de lo peor.**, Cátedra,Wagensberg, Jorge, **La rebelión de las formas.**, Tusquets,Wagensberg, Jorge, **Ideas sobre la complejidad del mundo.**, Tusquets,**Recomendacións**

DATOS IDENTIFICATIVOS**Proxectos de arte de acción**

Materia	Proxectos de arte de acción			
Código	P01G010V01903			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Pintura			
Coordinador/a	Tejo Veloso, Carlos			
Profesorado	Tejo Veloso, Carlos			
Correo-e	carlos.tejo@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Análise e práctica dun proceso artístico que, na maioría dos casos, non produce unha obra final-obxectual e que lle dá prioridade ao emprego da presenza, o tempo e o contexto como ferramentas fundamentais de traballo.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A4	Comprensión crítica da dimensión preformativa e de incidencia social da arte. Analizar a repercusión recíproca entre a arte e a sociedade
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A6	Coñecemento do vocabulario, códigos, e dos conceptos inherentes ao ámbito artístico. Coñecer a linguaxe da arte
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A9	Coñecemento de métodos de produción e técnicas artísticas. Analizar os procesos de creación artística
A14	Coñecemento dos instrumentos e métodos de experimentación en arte. Aprendizaxe das metodoloxías creativas asociadas a cada linguaxe artística
A16	Coñecemento das características dos espazos e medios de exposición, almacenaxe e transporte das obras de arte
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A23	Capacidade de comunicación. Aprender a traducir as ideas artísticas para poder transmitilas
A25	Capacidade de (auto)reflexión analítica e (auto)crítica no traballo artístico.
A28	Capacidade de traballar en equipo. Capacidade de organizar, desenvolver e resolver o traballo mediante a aplicación de estratexias de interacción
A29	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A32	Capacidade de aplicar profesionalmente tecnoloxías específicas. Utilizar as ferramentas apropiadas para as linguaxes artísticas propias
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A34	Capacidade de colaboración con outras profesións e especialmente cos profesionais doutros campos. Identificar os profesionais adecuados para desenvolver adecuadamente o traballo artístico
A35	Capacidade para activar un contexto cultural e/ou modificar un contexto público ou privado. Saber entender o contexto cultural para xerar iniciativas e dinamizar o entorno
A36	Capacidade de documentar a produción artística. Utilizar as ferramentas e recursos necesarios para contextualizar e explicar a propia obra artística
A39	Capacidade de determinar o sistema de presentación adecuado para as calidades artísticas específicas dunha obra de arte. Adquirir criterios para a adecuada apreciación da obra de arte en relación co seu entorno e exhibición
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados

A49	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios para o desenvolvemento do traballo artístico
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese
B5	Capacidade de traballar autonomamente.
B11	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecemento da historia das artes de acción.	A1	
Coñecemento dos conceptos fundamentais das artes de acción.	A5 A6 A7	
Coñecemento dos recursos fundamentais da arte de acción.	A7 A14	
Coñecemento do corpo como medio artístico.	A7 A9	
Coñecemento dos medios auxiliares da arte de acción.	A14 A16	
Capacidade de desenvolvemento da acción como arte.	A19 A29 A31 A32	
Capacidade de interrelación corpo-espazo-espectador.	A4 A19 A23 A31	
Capacidade de integración de medios auxiliares.	A28 A33 A34	
Habilidade no uso dos recursos propios da arte de acción.	A25 A49	B5 B11
Habilidade na integración corpo-espazo.	A42 A43	
Habilidade na incorporación do espectador como participante no evento artístico.	A35 A47 A48	
Habilidade para documentar obras de arte de acción.	A36 A39 A45 A48	B2 B3

Contidos

Tema	
Análise e estudo da evolución histórica das artes de acción.	As veladas futuristas. As accións dadaístas. Comportamentos surrealistas. O teatro sen teatro. Happening. Performance. Fluxus. Body art. Do obxectual ao conceptual. Arte de acción e contemporaneidade.

Coñecemento dos recursos fundamentais da arte de acción: o corpo, o tempo e o espazo.	O CORPO: aproximación á presenza do corpo entendida como soporte da práctica artística contemporánea. O corpo como instrumento comunicativo na arte de acción. O corpo como axente, o corpo como personaxe e o corpo como materia. A importancia do corpo noutros procesos artísticos de carácter performativo. O TEMPO: a consciencia do tempo subxectivo. Relación tempo-espazo. O tempo como elemento construtivo da acción: casos de estudo fundamentais. Tempo real e tempo virtual nas artes de acción. O ESPAZO: o contexto espacial como axente activo de significado. Sentir e crear o espazo. Os espazos heteroxéneos da arte de acción.
Relación da arte de acción con outro tipo de prácticas artísticas.	A arte de acción e o multidisciplinar. Os procesos performativos fóra da conxunción corpo, tempo e espazo. Intervencións. O teatro: desvíos e límites coa arte de acción.
Periferias da acción.	A pesar de que a arte de acción é unha práctica que normalmente non se produce e presenta mediante as institucións oficiais da arte (galería, museo, organismo institucional/gobernamental) ten unha presenza cada vez máis importante no panorama oficial das artes visuais dentro do que poderíamos denominar o primeiro mundo. Neste bloque temático analizaremos e observaremos o comportamento daquelas prácticas performativas que teñen lugar fóra deste panorama primeiromundista. A través deste estudo tentaremos localizar as diferenzas, particularidades ou semellanzas que existen entre a arte de acción dos centros e a arte de acción que se produce no que, dun xeito xeral, se pode denominar periferia artística. Para abordar esta análise deberemos entender o concepto «periferia» nun sentido amplo que transcende o puro límite xeográfico.
Aquí e agora: unha posible clasificación da arte de acción en España.	Análise e estudo das principais liñas de traballo dos artistas que están practicando a arte de acción no Estado español.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	27.5	6	33.5
Obradoiros	3	5.5	8.5
Saídas de estudo/prácticas de campo	3	6	9
Debates	3	12	15
Sesión maxistral	10	12	22
Traballos e proxectos	3	38	41
Cartafol/dossier	1	10	11
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	2	8	10

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	Os alumnos traballan de xeito individual na aula baixo o seguimento continuo por parte do profesor. Durante o curso, o profesor fará unha orientación crítica do traballo do alumno, respectando os intereses fundamentais do proxecto creativo do alumno. Alén destas tarefas, no traballo de aula tamén se proporán outro tipo de actividades como visualización e comentario crítico de vídeos, comentarios abertos sobre a evolución dos proxectos dos alumnos, etc.
Obradoiros	Seminarios ou obradoiros de duración curta a cargo dun profesional de prestixio dentro da área de coñecemento. Estes seminarios poden incluír conferencias, así como outro tipo de metodoloxías de índole máis práctica.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Durante o curso realizarase unha visita, xunto ao profesor, a un centro de arte, comunidade de artistas, agrupacións, estudo de artista, etc. Como regra xeral, visitaranse exposicións, eventos e artistas cuxa traxectoria teña que ver con algún dos temas propostos nos contidos desta guía docente.
Debates	Durante o transcurso do curso, proporanse diferentes debates arredor da arte de acción. Os debates poderán partir do visionado de vídeos, artigos de revistas especializadas ou fragmentos dalgún dos libros recomendados na bibliografía.

Sesión maxistral	Clase maxistral con apoio multimedia. Desenvolvemento dos contidos propostos nos bloques temáticos que definen a materia. Observación directa de traballos realizados polo alumnado doutras universidades. Análise de vídeos que documentan proxectos de arte de acción e que se relacionan cos contidos xerais da materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	Titorías, seguimento e correccións dos exercicios desenvolvidos na aula. Titorías, seguimento e correccións dos traballos teóricos que se soliciten. Titorías os xoves de 12:30 a 14:30 e de 16:00 a 18:00 (imprescindible pedir cita por email)
Probas	Descrición
Traballos e proxectos	Titorías, seguimento e correccións dos exercicios desenvolvidos na aula. Titorías, seguimento e correccións dos traballos teóricos que se soliciten. Titorías os xoves de 12:30 a 14:30 e de 16:00 a 18:00 (imprescindible pedir cita por email)
Cartafol/dossier	Titorías, seguimento e correccións dos exercicios desenvolvidos na aula. Titorías, seguimento e correccións dos traballos teóricos que se soliciten. Titorías os xoves de 12:30 a 14:30 e de 16:00 a 18:00 (imprescindible pedir cita por email)

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	A avaliación vai ser continua, polo que a asistencia a clase é un requisito imprescindible para aprobar esta parte da avaliación. Xunto coa asistencia, valorarase positivamente: A presenza activa do alumno na clase. A correcta progresión dos proxectos que se vaian desenvolvendo na aula. A calidade, orixinalidade e creatividade dos proxectos artísticos desenvolvidos na aula. O desenvolvemento teórico, a metodoloxía e a coherencia do traballo realizado ao longo do curso. A capacidade investigadora do alumno A capacidade de experimentación do alumno O traballo previo de reflexión e investigación teórica de cada proxecto realizado dentro da aula A ampliación dos coñecementos impartidos na clase.	35%
Obradoiros	Demostración, mediante a entrega dun comentario teórico, da correcta asimilación dos contidos esenciais do obradoiro, conferencia, etc.	5%
Saídas de estudo/prácticas de campo	Demostración, mediante a entrega dun traballo teórico, da correcta asimilación dos contidos principais da exposición/evento visitado.	5%
Sesión maxistral	A asistencia ás sesións maxistrals será imprescindible para aprobar esta parte da avaliación. Alén desta asistencia, o alumno terá que demostrar a correcta asimilación dos conceptos básicos que conforman os diferentes bloques temáticos da materia. A participación do alumnado nestas sesións debe ser activa, aportando ideas ou coñecementos que poidan dar lugar a unha discusión colectiva de interese.	10%

Traballos e proxectos	Alén do traballo diario na clase, durante o transcurso da materia desenvolveranse, polo menos, tres proxectos de arte de acción que serán presentados na clase. Nestes traballos valorarase: A calidade, orixinalidade e creatividade dos proxectos. O desenvolvemento teórico, a metodoloxía e a coherencia do traballo. A capacidade investigadora do alumno A capacidade de experimentación do alumno O traballo previo de reflexión e investigación teórica de cada proxecto. A ampliación dos coñecementos impartidos na clase.	25
Cartafol/dossier	O dossier é o soporte teórico de cada un dos proxectos de arte de acción que periodicamente vanse presentar na aula. O dossier debe estar centrado nunha análise rigorosa dos contidos fundamentais do proxecto, recursos formais e técnicos, obxectivos que se pretenden acadar coa proposta, referentes, etc. Así mesmo, valorarase unha correcta redacción, expresión e presentación do dossier.	5
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	A proba de resposta longa se corresponde ca proba final de avaliación. Nesta proba valorarase a demostración da asimilación dos contidos fundamentais de cada tema proposto. Xunto ca proba práctica o alumno terá que entregar un dossier onde razone os contidos fundamentais do seu traballo con un uso apropiado da terminoloxía teórico-práctica e unha correcta redacción e exposición das ideas expresadas polo alumno.	15

Outros comentarios sobre a Avaliación

Proba final de avaliación: 16 de xaneiro do 2014 de 8:30 a 12:00

Bibliografía. Fontes de información

Ferrando, Bartolomé, **La Mirada móvil: a favor de un arte intermedia**, Servicio de Publicacións e Intercambio Científico, Barroso, Rubén (ed.), **VVAA. Casos de estudio. Cuadernos sobre Arte de Acción**, Junta de Andalucía. Consejería de Cultura,

Bazán de Huerta, Moises (coordinador), **VVAA. Happening, Fluxus y otros comportamientos artísticos de la segunda mitad del siglo XX**, Editora Regional de Extremadura,

Hoffmann, Jens/ Jonas, Joan, **Perform**, Thames & Hudson,

Jhon, Gray, **Action art: a bibliography of artists performance from Futurism to Fluxus and beyond**, Greenwood Press,

Martel, Richard (ed.), **VVAA. Arte acción**, Institut Valencià d'Art Modern,

Picazo, Gloria(ed.), **Estudios sobre performance**, Centro Andaluz de Teatro,

Sánchez, Vallaure (dir.) ; Joan Abellán ... [et al.], **VVAA. Artes de la escena y de la acción en España : 1978-2002**, Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha,

Stiles, Kristine ... [et al.], **Out of actions: between performance and the object, 1949-1979**, Thames and Hudson,

Vallaure, Jaume, Marta Pol (ed.), **Sin número, Arte de Acción**, Círculo de Bellas Artes,

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Arte, natureza e medio ambiente/P01G010V01902

Outros comentarios

Os contidos e accións que estruturan e conforman os proxectos prácticos que se presentan durante o curso e durante as probas de avaliación nunca son determinados polo profesor que imparte a materia. Estes contidos e accións constrúen un proxecto persoal do estudante e son elixidos libremente polo alumno que, no cuarto curso do grao, é maior de idade e único responsable civil dos seus actos.

Deste xeito, o profesor da materia se exime de toda responsabilidade que poida derivar do proceso de creación e da posterior presentación dos proxectos prácticos que o alumno terá que levar a cabo durante o cuadrimestre e durante as convocatorias ordinaria, de xullo e extraordinaria.

DATOS IDENTIFICATIVOS**Proxectos de debuxo e pintura**

Materia	Proxectos de debuxo e pintura			
Código	P01G010V01904			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Debuxo Pintura			
Coordinador/a	Fernández Fariña, Almudena			
Profesorado	Fernández Fariña, Almudena Liste Fernández, Araceli Mercedes			
Correo-e	almudena@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Desenvolvemento dun proxecto creativo articulado desde a práctica da pintura e o debuxo e inserto na lóxica cultural contemporánea.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A6	Coñecemento do vocabulario, códigos, e dos conceptos inherentes ao ámbito artístico. Coñecer a linguaxe da arte
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A22	Capacidade de producir e relacionar ideas dentro do proceso creativo
A27	Capacidade de traballar de maneira autónoma. Desenvolver a capacidade de suscitar, desenvolver e concluír o traballo artístico persoal
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A32	Capacidade de aplicar profesionalmente tecnoloxías específicas. Utilizar as ferramentas apropiadas para as linguaxes artísticas propias
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A36	Capacidade de documentar a produción artística. Utilizar as ferramentas e recursos necesarios para contextualizar e explicar a propia obra artística
A38	Capacidade heurística e de especulación para a realización de novos proxectos e estratexias de acción artísticas. Desenvolver a comprensión e especulación dos problemas artísticos na súa totalidade
A39	Capacidade de determinar o sistema de presentación adecuado para as calidades artísticas específicas dunha obra de arte. Adquirir criterios para a adecuada apreciación da obra de arte en relación co seu entorno e exhibición
A41	Capacidade para realizar proxectos de investigación artísticos.
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
A49	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios para o desenvolvemento do traballo artístico
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese
B7	Capacidade de integración en grupos multidisciplinares. Capacidade de colaboración con profesionais doutros campos

Competencias de materia		
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecemento da situación actual do debuxo e a pintura como medios de produción artística.	A1 A5	
Coñecemento do debate teórico actual acerca destas disciplinas.	A5 A6 A7	
Coñecemento das manifestacións do debuxo e a pintura desenvolvidos espacialmente.	A1 A7	
Capacidade de desenvolvemento de proxectos creativos persoais no campo do debuxo e/ou a pintura.	A19 A20 A27	
Capacidade de integración dos recursos propios destas disciplinas con outros campos da creación artística.	A33 A49	
Capacidade de comprensión das posibilidades de desenvolvementos creativos en debuxo e pintura.	A19 A20 A22	
Capacidade para aplicar os recursos técnicos do debuxo e a pintura en proxectos artísticos.	A31 A32 A38 A41	
Habilidade no manexo de recursos técnicos, visuais e conceptuais xerados na actualidade dentro destas áreas.	A42 A43 A44	
Habilidade no desenvolvemento de recursos técnicos, visuais e conceptuais adaptados ás necesidades do proxecto.	A43 A44	
Habilidade para o desenvolvemento de proxectos nos ámbitos do debuxo e/ou a pintura.	A43 A44	
Habilidade para integrar disciplinas distintas de creación de imaxes.	A43	B7
Habilidade para a presentación e documentación de proxectos.	A36 A39 A45 A48	B2 B3

Contidos

Tema	
Configuración dun proxecto artístico nas disciplinas de debuxo e pintura.	A pintura e o debuxo como proxecto, proceso e resultado.
Aperturas no proxecto.	Espazos de creación no debuxo e pintura desde a relacións entre medios, útiles e soportes.
Revisión dos conceptos e as formas tradicionais na pintura e o debuxo e a súa relación co presente.	A pintura e o debuxo expandidos no tempo e no espazo. A integración doutras disciplinas nos eidos do debuxo e da pintura.
Desenvolvemento do proxecto de debuxo e pintura.	Observación, documentación, contextualización, ideación/materialización, análise/síntese, presentación.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	1	0	1
Sesión maxistral	10	0	10
Traballos de aula	39.5	95.5	135
Metodoloxías integradas	2	2	4

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	Presentación da asignatura.
Sesión maxistral	Directrices para o desenvolvemento dun proxecto de pintura/debuxo. Aproximación aos conceptos e recursos do debuxo e a pintura, nos campos fronterizos entre a tradición e a práctica contemporánea.
Traballos de aula	O traballo de aula/taller é o eixe vertebrador da materia, é a base fundamental no desenvolvemento dun proxecto de pintura e/ou debuxo. O traballo de aula/taller desenvólvese fundamentalmente en horas presenciais e se complementa nas horas de traballo autónomo; isto require unha actitude de implicación, constancia e compromiso real do alumno.

Metodoloxías integradas Aprendizaxe colaborativo: lectura individual de textos. Análise e reflexión colectiva. Presentación de conclusións e exposición dos resultados obtidos.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Metodoloxías integradas	Nas horas presenciais de traballo de clase/taller, as profesoras farán un seguimento continuo e individualizado dos traballos desenvolvidos. Trasladarán novos coñecementos, formularán interrogantes, alternativas, aportarán novos recursos e estratexias en función dos problemas específicos e das necesidades expostas en cada proxecto. As profesoras potenciarán a aprendizaxe e a investigación autónoma dos estudantes. Aportarán bibliografía, referencias a textos, autores e obras que poidan ser de interese para o estudante e que enriquezan as súas formulacións. HORARIOS DE TUTORIAS DAS PROFESORAS (previa cita no aula ou por e-*mail) ARACELI LISTE 1º cuadrimestre: Martes de 9:00h. a 14:00h. e Xoves de 12:30 a 13:30 2º cuadrimestre: Luns de 8:30 a 14:30 ALMUDENA FERNÁNDEZ FARIÑA: 1º cuadrimestre: Mércores de 12:00h. a 15:00h. e Xoves de 13:00 a 16:00h. 2º cuadrimestre: miércoles de 9:00 a 15:00h.
Traballos de aula	Nas horas presenciais de traballo de clase/taller, as profesoras farán un seguimento continuo e individualizado dos traballos desenvolvidos. Trasladarán novos coñecementos, formularán interrogantes, alternativas, aportarán novos recursos e estratexias en función dos problemas específicos e das necesidades expostas en cada proxecto. As profesoras potenciarán a aprendizaxe e a investigación autónoma dos estudantes. Aportarán bibliografía, referencias a textos, autores e obras que poidan ser de interese para o estudante e que enriquezan as súas formulacións. HORARIOS DE TUTORIAS DAS PROFESORAS (previa cita no aula ou por e-*mail) ARACELI LISTE 1º cuadrimestre: Martes de 9:00h. a 14:00h. e Xoves de 12:30 a 13:30 2º cuadrimestre: Luns de 8:30 a 14:30 ALMUDENA FERNÁNDEZ FARIÑA: 1º cuadrimestre: Mércores de 12:00h. a 15:00h. e Xoves de 13:00 a 16:00h. 2º cuadrimestre: miércoles de 9:00 a 15:00h.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Comprensión e asimilación dos contidos.	10
Traballos de aula	Imprescindible asistencia. Seguimento individualizado do traballo, revisions continuadas. Presentación, desenvolvemento e coherencia do proxecto persoal. Resolución técnica dos traballos. Nivel de autocritica e análise. Profundización e implicación no proxecto. Disposición investigadora e experimental. Interese por ampliar coñecementos (visitas a exposicións, lectura da bibliografía).	80
Metodoloxías integradas	Aprendizaxe colaborativo: nivel de análise. Participación activa. Colaboración no debate. Asistencia.	10

Outros comentarios sobre a Avaliación

A avaliación é continua.

Os estudantes farán periódicamente na aula presentacións do proxecto e exposicións dos resultados durante o transcurso do cuadrimestre.

A realización de todos os traballos propostos e a asistencia a clase é imprescindible para optar ó aprobado.

CONVOCATORIA DE XULLO 2014:

Bibliografía. Fontes de información

Berger, John, **Sobre el Dibujo**, Gustavo Gili,
 Godfrey, Tony, **La pintura hoy**, Phaidon,
 Gómez Molina, Juan José (coordinador), **Estrategias de dibujo en el arte contemporáneo**, Cátedra,
 Picazo, Gloria (comisaria), **Pintar sense pintar**, Centre d'Art la Panera,
 Vasari, Giorgio, **Vidas de Grandes Artistas**, Porrúa,
 VVAA, **Vitamine D, new perspectives in drawing**, Phaidon,
 VVAA, **Vitamine P, New Perspectives in Painting**, Phaidon,
 VVAA, **Vitamine P2, New Perspectives in Painting**, Phaidon,
 Zweing, Stefan, **El misterio de la creación artística**, Sequitur,
 Marina, José Antonio, **Teoría de la inteligencia creadora**, Anagrama,

Recomendacións

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Expresión artística: Debuxo-Forma/P01G010V01102

Expresión artística: Materia-Cor/P01G010V01201

Técnicas pictóricas/P01G010V01104

Arte, linguaxe e representación/P01G010V01303

Arte: Arte e modernidade/P01G010V01401

Pintura/P01G010V01404

Arte e contemporaneidade/P01G010V01601

Producción artística: Imaxe I/P01G010V01503

Outros comentarios

DATOS IDENTIFICATIVOS**Proxectos de deseño**

Materia	Proxectos de deseño			
Código	P01G010V01905			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Debuxo			
Coordinador/a	Soler Baena, Ana María			
Profesorado	Soler Baena, Ana María			
Correo-e	anasolerbaena@gmail.com			
Web				
Descrición xeral	La asignatura tendrá un objetivo prioritario dirigido al desarrollo de la capacidad creadora del alumno. Es nuestra intención que de forma paralela al descubrimiento, conocimiento y experimentación de las técnicas y las teorías de diseño que conforman el programa, el alumno ponga de relieve sus intereses artísticos y trabaje en la búsqueda de su idea y desarrollo de su propio lenguaje a través de los medios que se le ofrecen con profesionalidad.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A4	Comprensión crítica da dimensión preformativa e de incidencia social da arte. Analizar a repercusión recíproca entre a arte e a sociedade
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A8	Coñecemento das diferentes funcións que a arte adquiriu a través do desenvolvemento histórico. Estudar a evolución do papel da arte a través do tempo
A9	Coñecemento de métodos de produción e técnicas artísticas. Analizar os procesos de creación artística
A12	Coñecemento dos materiais e dos seus procesos derivados de creación e/ou produción. Coñecer os materiais, procedementos e técnicas que se asocian a cada linguaxe artística
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A32	Capacidade de aplicar profesionalmente tecnoloxías específicas. Utilizar as ferramentas apropiadas para as linguaxes artísticas propias
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Coñecemento das orixes, desenvolvemento e estado actual da disciplina.	A1 A5 A7
Coñecemento dos diferentes campos e aplicacións do deseño.	A4 A8
Coñecementos de recursos técnicos aplicados ao deseño.	A7 A9 A12

Capacidade de desenvolver proxectos creativos neste ámbito	A19
	A32
Capacidade de integrar recursos técnicos, formais e conceptuais da arte no deseño.	A32
	A33
Capacidade de integrar os recursos do deseño no campo da creación artística.	A31
	A33
Habilidade no uso de ferramentas informáticas específicas.	A42
Habilidade na aplicación do deseño sobre diversos soportes e contextos.	A47
Habilidade para o desenvolvemento de proxectos de deseño.	A43
	A44

Contidos

Tema

IDENTIDADE CORPORATIVA	1. Introducción histórica: Orixe e evolución da Imaxe corporativa. O século XX. 2. Compoñentes da Identidade Corporativa. A marca. 2.1. Os signos verbales e gráficos que distinguen a marca, que actúan como aval do resto da comunicación da empresa e/ou do produto ou servizo. 2.2. O conxunto de recursos de comunicación comercial que se relacionan coa marca e, moi especialmente, as estratexias psicolóxicas de percepción visual para a comunicación publicitaria. 3. A imaxe corporativa: Os signos verbales e gráficos 3.1. Signos verbales: O nome adoptado: Elemento que pode ser escrito ou pronunciado e que constitúe o primeiro dato do deseño visual da marca. 3.2. Signos gráficos: 3.2.1. O símbolo ou imagotipo 3.2.2. O logotipo 3.2.3. A cor corporativo 3.2.4. A tipografía corporativa 4. Proceso de deseño dunha imaxe corporativa 4.1. Realización do Briefing: Estudo previo 4.2. Deseño da identidade corporativa 4.2.1. Deseño dos signos gráficos da identidade corporativa 4.2.2. Aplicación da imaxe corporativa a diferentes produtos. ou Tarxetas ou Sobres ou Cartas ou Outras aplicacións 4.3. Elaboración do manual de normas de usos e aplicación da identidade visual corporativa 5. Rediseño dunha imaxe corporativa. Procesos de adecuación e actualización de imaxes corporativas 6. Ferramentas de traballo en Deseño gráfico 7. Presentación dos traballos. Como presentar traballos de deseño gráfico ao cliente, como entregar os arquivos para a imprenta, como elaborar orzamentos de traballos de deseño, etc.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Traballos de aula	24	72	96
Resolución de problemas e/ou exercicios	3	5	8
Saídas de estudo/prácticas de campo	3	0	3
Estudo de casos/análises de situacións	2	0	2
Sesión maxistral	10.5	0	10.5
Traballos e proxectos	5	25.5	30.5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Traballos de aula	Desenvolvemento de proxectos específicos en base aos contidos do curso.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Resolución de problemas de forma conxunta e global relativos a cada exercicio presentado na aula.

Saídas de
estudo/prácticas de
campo

Visita a imprenta

Estudo de casos/análises de situacións

Análise de casos prácticos reais de Manuais de Imaxe corporativa

Sesión maxistral

Leccións teórico-prácticas relacionadas cos contidos da materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	Titorías. xoves : 10,00 a 12,00h venres: 10,00 a 12,00h e 16,30 a 18,30h Para unha maior coordinación e bo funcionamento das horas de titorías é imprescindible solicitar cita previa.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Titorías. xoves : 10,00 a 12,00h venres: 10,00 a 12,00h e 16,30 a 18,30h Para unha maior coordinación e bo funcionamento das horas de titorías é imprescindible solicitar cita previa.
Estudo de casos/análises de situacións	Titorías. xoves : 10,00 a 12,00h venres: 10,00 a 12,00h e 16,30 a 18,30h Para unha maior coordinación e bo funcionamento das horas de titorías é imprescindible solicitar cita previa.
Probas	Descrición
Traballos e proxectos	Titorías. xoves : 10,00 a 12,00h venres: 10,00 a 12,00h e 16,30 a 18,30h Para unha maior coordinación e bo funcionamento das horas de titorías é imprescindible solicitar cita previa.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	O método de avaliación no relativo aos traballos realizados na aula realizarase baixo un labor de seguimento persoal do proceso de desenvolvemento dos exercicios, en base aos seguintes criterios: - O interese estético e funcional dos proxectos realizados. - A comprensión e utilización correcta dos procesos técnicos e informáticos. - A coherencia de todos os exercicios do alumno. - A correcta realización dos proxectos e probas requiridos na aula nos prazos estipulados. Será obrigatorio a realización de entregas parciais dos exercicios co obxectivo de realizar un seguimento do traballo por parte do profesor.	30
Resolución de problemas e/ou exercicios	A resolución de problemas e exercicios expostos na aula será fundamental para a realización do seguimento persoal e evolución dos traballos e proxectos dos alumnos. O alumno deberá obrigatoriamente e periodicamente asistir a estas clases de resolución de problemas e exercicios, de maneira que o profesor poida ter constancia da súa evolución e, en base a ela, realizar a avaliación pertinente deste aspecto.	15
Saídas de estudo/prácticas de campo	Será obrigatoria a asistencia a cada un dos talleres planificados no desenvolvemento do cuadrimestre.	7
Estudo de casos/análises de situacións	Valorarase a opinión e capacidade crítica en base á ampliación de coñecementos.	8
Traballos e proxectos	O método de avaliación dos proxectos finais presentados por cada alumno rexerese en base aos seguintes criterios: - O interese estético e funcional dos proxectos realizados. O alumno terá a opción de establecer un debate dentro do grupo da clase en defensa da valoración do seu traballo. En caso contrario, o profesor valorará este aspecto unilateralmente. - A coherencia de todos os proxectos do alumno. - A metodoloxía e planificación do traballo. - Traballo de reflexión e estudo previo ao proceso de elaboración dun proxecto. - A correcta realización destes proxectos requiridos na materia nos prazos estipulados. - A correcta elaboración formal (dixital e de impresión) e a súa presentación.	40

Outros comentarios sobre a Avaliación

7. SISTEMA DE AVALIACIÓN

7.1. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

O método de avaliación da materia , realizarase de forma continua baixo un labor de seguimento na aula do proceso de desenvolvemento dos traballos persoais presentados por cada a alumno, e réxese en base ao seguintes criterios:

7.1.1. Criterios xerais de avaliación

- O interese artístico e funcional dos traballos de deseño realizados. O alumno terá a opción de establecer un debate dentro do grupo da clase en defensa da valoración do seu traballo. En caso contrario o profesor valorará este aspecto

unilateralmente.

- A comprensión e utilización correcta dos procesos técnicos e informáticos.
- A capacidade de experimentación e a curiosidade investigadora do alumno.
- A coherencia ou incoherencia de todos os exercicios do alumno.
- A metodoloxía e planificación do traballo. Traballo de reflexión e estudo previo ao proceso da elaboración dun deseño.
- A asistencia a clase e adecuada actitude e interese na aula
- A correcta realización dos traballos e probas requiridos na materia nos prazos estipulados.

7.1.2. Criterios de avaliación da materia.

Práctica.

- A coherencia formal, estética e conceptual dos elementos utilizados no exercicio e a súa adecuación á proposta.
- A xerarquía visual e composición.
- A correcta elaboración formal (dixital e de impresión) e a súa boa presentación.
- A creatividade e orixinalidade na formulación do exercicio dentro da especificidade e as pautas do proxecto así como interrelaciónelas coas propostas do Deseño Contemporáneo.

Teórica

- A ampliación dos coñecementos impartidos en clase.
- Comprensión en profundidade dos conceptos que se explicaron e a consecvente claridade de expresión dos mesmos.
- Capacidade de análise e de relación entre diferentes contidos.
- Uso correcto da terminoloxía e das citas.
- Orixinalidade e rigor na formulación do tema.
- Boa presentación dos exercicios e traballos propostos.

Á hora de avaliar, diferenciánsense claramente, os contidos mínimos cuxa superación supoña o aprobar a materia e dos que sirvan para establecer puntuacións máis elevadas.

Non se recollerá ningún traballo e por conseguinte non será avaliado, aqueles alumnos(as) que non entregasen previamente a ficha da materia cunha foto recente.

7.2. Convocatoria ordinaria de Decembro

Para a avaliación do curso académico na convocatoria de Decembro e así aprobar por curso, o profesorado esixirá a presentación mínima dunha serie de entregas-correccións do traballo do curso ao longo do cuadrimestre e que o alumno deberá superar cunha cualificación mínima de suficiente nas datas estipuladas. Estas entregas-correccións completaranse coa entrega final do Proxecto Persoal Global.

Será necesario realizar polo menos o 80% desas entregas para poder ser avaliado.

7.3. Convocatoria extraordinaria de Xullo:

10 XULLO 2014, 10:00

Cando o alumno(a) non alcance o nivel esixido ou non se presente ás convocatorias normais de avaliación do curso, artículase un sistema de probas de recuperación. Ademais o alumno(a) disporá da convocatoria extraordinaria de Xullo.

O alumno(a) estará obrigado a entrégalas-correccións do traballo(s) proposto(s) polos profesores durante o curso académico.

Ademais da devandita entrega, os profesores resérvanse a opción de realizar unha proba teórica e outra práctica en caso de consideralo necesario, consistindo:

- - Proba de carácter teórico, baseado nos contidos específicos da programación. Só no caso que o alumno supere este exercicio pasará a realizar a seguinte proba de carácter práctico.
- - Proba de carácter practico, consistente na realización dun traballo baseado nas prácticas desenvolvidas durante o curso.

Para aprobar a materia a través do sistema de [probas de recuperación], é imprescindible superar as dúas partes que forman esta convocatoria:

- - Entrega dos exercicios
- - Proba teórico-práctica.

Bibliografía. Fontes de información

ADAM, Eileen Gray, **architect-designer**. Harry N. Abrams, Inc. Publishers,
AICHER y KRAMPEN., **Sistemas de Signos en la Comunicación Visual.**, Gustavo Gili,
AICHER, Olt □ KRAMPEN, Martin, **Sistemas de signos en la comunicación visual. Gustavo Gili S.A. de C.V.**, Gustavo Gili Diseño,
ALBERS., **La interacción del color**, Alianza Forma,
ARHEIM, **Arte y Percepción Visual**, Alianza Forma,
CORREDOR-MATHEOS, José. André Ricard, **diseñador**, Ediciones del Serbal,
FRUTIGER, Adrian, **Signo, símbolos, marcas y señales**, Gustavo Gili S.A. de C.V., G. G. Diseño,
GIBSS, David (Ed.), **The Compendium. Pentagram**, Phaidon Press Limited,
MÜLLER-BROCKMANN, Josef, **Historia de la comunicación visual.**, Gustavo Gili S.A. de C.V. Gustavo Gili Diseño,
MÜLLER-BROCKMANN, Josef, **Sistemas de retículas. Un manual para diseñadores gráficos**, Gustavo Gili S.A. de C.V., G.G. Diseño,
SATUÉ, Enric, **El diseño gráfico. Desde los orígenes hasta nuestros días**, Alianza Editorial S.A.,

---

Recomendacións

Materias que se recomienda cursar simultaneamente

Proxectos fotográficos/P01G010V01907

Proxectos gráficos dixitais/P01G010V01908

Materias que se recomienda ter cursado previamente

Informática: Técnicas informáticas/P01G010V01103

Técnicas gráficas/P01G010V01305

Producción artística: Imaxe II/P01G010V01602

DATOS IDENTIFICATIVOS**Proxectos de escultura e instalacións**

Materia	Proxectos de escultura e instalacións			
Código	P01G010V01906			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Escultura			
Coordinador/a	Tudela Saenz de Pipaon, Javier			
Profesorado	Tudela Saenz de Pipaon, Javier			
Correo-e	tudela@uvigo.es			
Web	http://javiertudela.com			
Descrición xeral	A escultura como instalación. Introducción ao estudo do espazo escultórico como contexto dinámico e complexo. A práctica da escultura e da instalación. A escultura ante o uso de novas tecnoloxías; *heterogeneidad e límites da escultura. Proxectos de intervención e instalación.			

Competencias de titulación

Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A6	Coñecemento do vocabulario, códigos, e dos conceptos inherentes ao ámbito artístico. Coñecer a linguaxe da arte
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A27	Capacidade de traballar de maneira autónoma. Desenvolver a capacidade de suscitar, desenvolver e concluír o traballo artístico persoal
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A32	Capacidade de aplicar profesionalmente tecnoloxías específicas. Utilizar as ferramentas apropiadas para as linguaxes artísticas propias
A33	Capacidade de colaboración con outras disciplinas. Desenvolvemento de vías de relación e intercambio con outros campos de coñecemento
A36	Capacidade de documentar a produción artística. Utilizar as ferramentas e recursos necesarios para contextualizar e explicar a propia obra artística
A39	Capacidade de determinar o sistema de presentación adecuado para as calidades artísticas específicas dunha obra de arte. Adquirir criterios para a adecuada apreciación da obra de arte en relación co seu entorno e exhibición
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe

Coñecemento da situación actual da escultura e a instalación como medios de produción artística.	A1 A5 A7	
Coñecemento do debate teórico actual ao redor destas disciplinas.	A5 A6 A7	
Capacidade de desenvolvemento de proxectos creativos no campo da escultura e a instalación.	A19 A20 A27	
Capacidade de integración dos recursos propios destas disciplinas con outros campos da creación artística.	A33	
Capacidade para o desenvolvemento de proxectos artísticos no espazo.	A19 A20 A31	
Capacidade para a integración de medios e disciplinas distintos en instalacións.	A31 A32 A33	
Capacidade para comprender as relacións entre elementos diversos en espazos compartidos.	A39 A48	
Habilidade no manexo de recursos técnicos, visuais e conceptuais xerados na actualidade dentro destas áreas.	A42 A43 A44	
Habilidade no desenvolvemento de recursos técnicos, visuais e conceptuais adaptados ás necesidades do proxecto.	A43 A44	
Habilidade para integrar e relacionar elementos diversos en espazos compartidos.	A47 A48	
Habilidade para a documentación de proxectos desenvolvidos no espazo.	A36 A39 A45 A48	B2 B3

Contidos

Tema	
1. Introducción á escultura como instalación.	a. Dimensión espacial e temporal da escultura e a instalación. b. Heteroxeneidade dos procedementos e construción da unidade significativa. c. Límites borrosos do proxecto escultórico. d. Autonomía e artesanías postindustriais.
2. A experiencia espacial na construción da escultura. Instalacións e intervencións. Marcos, ámbitos e contextos. Estratexias de ocupación e interacción.	a. Do taller á galería. Geometría e arquitectura. Natureza e cultura. Espazo neutro e espazo cargado. b. Espazo físico e espazo poético. Espazo real/virtual. Interior/exterior. Espazo privado/público -espazo social e espazo político-. c. Instalación, interacción e complexidade.
3. A instalación como debate, novas fronteiras e novos territorios. Experiencia de disolución categorial da escultura.	a. Cartografía de axentes, medios de produción e vías de distribución, difusión, e lexitimación dos proxectos de escultura e instalación.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	6	12	18
Obradoiros	22	50	72
Titoría en grupo	10	0	10
Traballos tutelados	4	24	28
Saídas de estudo/prácticas de campo	4	0	4
Actividades introdutorias	2	0	2
Cartafol/dossier	4	12	16

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Percorridos teóricos introdutorios. Presentación dalgúns dos contidos como enunciados e obxectivos que se van desenvolver. Exposición por parte do profesor das bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto que vai desenvolver o estudante.

Obradoiros	Actividades enfocadas á adquisición de coñecementos e habilidades de manipulación e instrumentais sobre unha temática concreta, con asistencia específica por parte do profesor ás actividades individuais que desenvolven os estudantes.
Titoría en grupo	Correccións colectivas dos resultados parciais e dos proxectos desenvolvidos. Os contidos aparecen aquí como o catálogo de problemas recoñecidos desde a experiencia do obradoiro.
Traballos tutelados	O estudante, de maneira individual, elabora un proxecto sobre a temática da materia. Trátase, xeralmente, dunha actividade autónoma do/s estudante/s que inclúe a busca e recollida de información, elaboración de materiais e presentación dos resultados.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Visita a espazos expositivos facendo énfasis en los aspectos técnicos y de montaje de las obras. El alumno asistirá a la visita propuesta.
Actividades introductorias	Actividades encamiñadas a tomar contacto e a presentar a materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Obradoiros	Dita actividade académica desenvolverase de xeito individual ou en pequenos grupos, coa finalidade de atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas coa elaboración do proxecto individual, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade realizarase no aula, cando se trate de contidos da materia de aplicación xeral e sempre que a dimensión do asunto que se vai a tratar estea relacionada con cuestións xerais da aprendizaxe. Para os demais casos dedicaremos o espazo e tempo dedicado ás tutorías. Horario de tutorías: Mércores de 9-13 h.
Traballos tutelados	Dita actividade académica desenvolverase de xeito individual ou en pequenos grupos, coa finalidade de atender as necesidades e consultas do alumnado relacionadas coa elaboración do proxecto individual, proporcionándolle orientación, apoio e motivación no proceso de aprendizaxe. Esta actividade realizarase no aula, cando se trate de contidos da materia de aplicación xeral e sempre que a dimensión do asunto que se vai a tratar estea relacionada con cuestións xerais da aprendizaxe. Para os demais casos dedicaremos o espazo e tempo dedicado ás tutorías. Horario de tutorías: Mércores de 9-13 h.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	A avaliación dos contidos extráese da comprensión que o alumno fai explícita coas súas argumentacións durante as correccións.	20
Obradoiros	Presentacións dos procesos e resultados dos traballos desenvolvidos no obradoiro. Seguimento individualizado dos procesos e resultados obtidos en coherencia cos obxectivos (complexidade, coherencia das articulacións, manexo de dispositivos e integración dos contextos na proposta).	50
Traballos tutelados	Seguimento individualizado dos procesos e resultados obtidos en coherencia cos obxectivos. Memorias de documentación do proxecto. Ademais do interese do proxecto, son valores a ter en conta: a coherencia da documentación co traballo presentado, a brevidade, claridade nas descrições, calidade dos debuxos, esquemas, fotografías, animacións, textos, etc.	30

Outros comentarios sobre a Avaliación

Criterios de avaliación. Teranse en conta os seguintes factores:

A implicación do alumno nas actividades docentes.

Sua capacidade de manexo dos contidos. A xestión dos materiais e procedimentos utilizados no taller.

Su interés e eficacia para levar ao límite as reflexións e a proposta elegida.

Así mesmo, valorarase especialmente a incidencia positiva ou negativa do seu traballo en relación á dinámica do grupo.

A avaliación é continua. Para aqueles alumnos que teñan 5 faltas sen xustificar e os que non satisfagan os obxectivos ao longo do curso, se prevé el exame correspondente á convocatoria extraordinaria de xullo. En dicha prueba, presentaranse todos os traballos desenvolvidos ao longo do curso así como un dossier coa súa documentación.

EXAMEN CONVOCATORIA DE XULLO:

1 XULLO, 16:00

Bibliografía. Fontes de información

CAPRA, Fritjot, **Las conexiones ocultas.**, Anagrama,

HARRIS, Marvin, **Antropología cultural**, Editorial Alianza,

LARRAÑAGA, Josu, **Instalaciones**, Editorial Nerea,

ALONSO, Luis & GARCÍA, Isabel, **Diseño de Exposiciones. Concepto, instalación y montaje.**, Alianza Forma,

Bibliografía específica de catálogos de artistas, que se irá construíndo cada alumno en relación coas solucións que os artistas aportan. Desde un punto de vista práctico, a utilización de manuais e de consultas especializadas (dentro e fóra

---

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Técnicas escultóricas/P01G010V01203

Escultura/P01G010V01304

Producción artística: Obxecto e espazo/P01G010V01603

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Proxectos fotográficos				
Materia	Proxectos fotográficos			
Código	P01G010V01907			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Pintura			
Coordinador/a	Sendón Trillo, José Manuel			
Profesorado	Perez-Jofre Santesmases, Ignacio Sendón Trillo, José Manuel			
Correo-e	msendon@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Visión global das posibilidades da fotografía como medio para a creación. Relación entre fotografía e arte contemporánea, lembrando os referentes históricos precisos. A parte práctica basearase na realización de traballos analóxicos en branco e negro e traballos dixitais.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A9	Coñecemento de métodos de produción e técnicas artísticas. Analizar os procesos de creación artística
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A21	Capacidade de comprender e valorar discursos artísticos en relación coa propia obra. Establecer medios para comparar e relacionar a obra artística persoal co contexto creativo.
A25	Capacidade de (auto)reflexión analítica e (auto)crítica no traballo artístico.
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A32	Capacidade de aplicar profesionalmente tecnoloxías específicas. Utilizar as ferramentas apropiadas para as linguaxes artísticas propias
A39	Capacidade de determinar o sistema de presentación adecuado para as calidades artísticas específicas dunha obra de arte. Adquirir criterios para a adecuada apreciación da obra de arte en relación co seu entorno e exhibición
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores

Competencias de materia	
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Coñecemento da fotografía como campo artístico contemporáneo.	A1 A5
Coñecemento dos principais recursos técnicos, visuais e conceptuais da fotografía actual.	A5 A7 A9
Coñecemento das principais temáticas da práctica artística actual en fotografía.	A5
Coñecemento das diferentes concepcións da fotografía.	A1 A2 A5

Capacidade de desenvolvemento dos propios intereses artísticos dentro da fotografía.	A19 A20 A21
Capacidade de adecuar os recursos fotográficos actuais ao traballo persoal.	A20 A21 A25
Capacidade para aplicar técnicas, sistemas e procesos fotográficos á creación artística.	A31 A32
Capacidade para expor e desenvolver proxectos no ámbito da fotografía.	A32 A39
Habilidade no manexo das diversas ferramentas conceptuais e visuais da linguaxe fotográfica actual.	A42 A43 A44
Habilidade no uso de procesos de captación e procesado da imaxe fotográfica.	A42 A43
Habilidade para o uso de dispositivos fotográficos.	A42 A43
Habilidade para o desenvolvemento de proxectos creativos no ámbito da fotografía.	A43 A44
Coñecemento dos referentes fotográficos históricos	A2 A5
Coñecemento das diferentes funcións da fotografía	A2 A5

Contidos

Tema	
-Sobre a natureza da fotografía	-O discurso da mímese. -A fotografía como transformación do real. -A fotografía como pegada. -Autores que reflexionan na súa obra sobre o verismo fotográfico. -O verismo fotográfico e a imaxe dixital.
-Espazos discursivos da fotografía	2.0-Ubicación da fotografía: Espazo discursivo da pintura / Espazo propio. Xéneros / Espazos discursivos. 2.1-Documento, arquivo e concepto de autor. -Estilo documental. -O arquivo como estratexia na arte contemporánea. 2.2-A fotografía os medios de comunicación. As revistas ilustradas. -A fotografía de prensa na actualidade. 2.3-Outros campos con presenza da fotografía. -Desprazamento de espazo discursivo
-A fotografía e a arte contemporánea	3.0-Referentes históricos: Pictorialismo e vangardas históricas. 3.1-Anos 60-70. A foto como documento da obra. -A arte dos fotógrafos / A fotografía dos artistas. 3.2- A fotografía contemporánea. -A posmodernidade e a fotografía. -A forma cadro. -Ecleticismo, monumentalismo, fotografía construída, mestizaxe -Diferentes propostas contemporáneas.
-Contidos prácticos	4.1- Manexo da cámara analóxica. -Revelado e positivado analóxico en branco e negro. 4.2- A imaxe numérica. Arquivos de imaxe. -Manexo da cámara dixital. Realización de copias. Diferentes procesos. 4.3- Propostas. -Definición e resolución. -Formulacións expositivas.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Prácticas de laboratorio	36	67	103
Estudos/actividades previos	0	30	30
Sesión maxistral	12	0	12
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	1.5	0	1.5
Traballos e proxectos	3	0	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente	
	Descrición
Prácticas de laboratorio	O alumno terá que resolver os exercicios que se formulen ao longo do curso, debendo para iso realizar todo o proceso fotográfico en branco e negro no laboratorio. Así mesmo, deberá prestarlle atención á presentación dos resultados, tanto na súa definición conceptual como na súa resolución formal. O profesor fará un seguimento continuo do traballo realizado polo alumno.
Estudos/actividades previas	O alumno terá que realizar fóra da aula as tarefas marcadas na clase e na atención personalizada: consulta de bibliografía, visita de exposicións, toma de imaxes, realización de copias...
Sesión maxistral	O profesor desenvolverá os contidos do programa, baseando as súas explicacións na proxección de fotografías potenciando, ao mesmo tempo, o debate sobre as imaxes.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición
Prácticas de laboratorio	O profesor explicará os procedementos e técnicas necesarios, así como os seus fundamentos, tanto no referente á fotografía dixital como á fotografía analóxica en branco e negro, da que se realizará o proceso completo. Na resolución das propostas formuladas ao longo do curso, o profesor fará un seguimento personalizado semanal do traballo do alumno, facendo as observacións e preguntas que considere pertinentes, dándolle a coñecer a obra dos autores referenciais precisos e subministrándolle a bibliografía adecuada para as súas propostas. Potenciarase a participación e o debate tanto na formulación dos exercicios como na presentación dos seus resultados. Potenciarase, así mesmo, o debate sobre a obra dos diferentes autores presentados. TITORÍAS: Martes de 8 1/2 a 14 1/2

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Prácticas de laboratorio	Seguimento semanal, de forma personalizada, do traballo realizado polo alumno. A asistencia as clases é imprescindible para aprobar.	25
Probas de resposta longa, de desenvolvemento	Proba escrita sobre os contidos dados no curso. Para aprobar deberase superar a nota de 3,5 neste apartado. A proba poderá ser nalgún caso complementada con algún traballo.	25
Traballos e proxectos	Traballo de temática libre (15 fotografías en branco e negro). Traballo de fotografía dixital (15 fotografías) Para aprobar deberase superar a nota de 3,5 neste apartado. A aplicación destes criterios poderá sufrir cambios en función das particularidades concretas do curso.	50

Outros comentarios sobre a Avaliación

-As datas de entrega dos traballos prácticos iranse marcando na clase.

-Exame: 13 e 15 de xaneiro.

Convocatoria de xullo: 2 XULLO, 16:00

-Exame.

-Serie a cor de 15 fotografías (Tamaño mínimo 15 x 20 cm).

-Serie en branco e negro de 15 fotografías positivadas polo alumno (Tamaño mínimo 18 x 24 cm)

Bibliografía. Fontes de información
BAQUÉ, Dominique, La fotografía plástica , Gustavo Gili,
BARTHES, Roland, A cámara clara , Edicións Laiovento,
CHEVRIER, Jean Françoise, La fotografía entre las bellas artes y los medios de comunicación , Gustavo Gili,
DUBOIS, Philippe, El acto fotográfico. De la representación a la recepción (capítulo) , Paidós Comunicación,
FONTCUBERTA; Joan, El beso de Judás. Fotografía y verdad , Gustavo Gili,
FREUND, Gisèle, La Fotografía como Documento Social , Gustavo Gili,
KRAUSS, Rosalind, Lo fotográfico (capítulo) , Gustavo Gili,
ROUILLE, André / LEGMANY, Jean Claude, Historia de la fotografía , Alcor,
ROUILLE, André Rouillé, A Fotografía entre documento e arte contemporánea , Senac,
SEKULA, Allan, ¿Sobre a invención do significado da fotografía? (artículo) , Grial 1339,
SONTAG, Susan, Sobre la fotografía , Edhasa,

Recomendacións

Outros comentarios

Estudiarase a posibilidade de establecer un grupo cos alumnos que debido ao cambio de plan non cursaran fotografía en cursos anteriores.

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Proxectos gráficos dixitais				
Materia	Proxectos gráficos dixitais			
Código	P01G010V01908			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Debuxo			
Coordinador/a	Castro Muñiz, José			
Profesorado	Castro Muñiz, José			
Correo-e	muniz@uvigo.es			
Web	http://grupodx5.es			
Descrición xeral	A materia de "Proxectos gráficos dixitais", encádrase dentro dos procedementos de creación de obra artística xerada desde os sistemas electrónicos e numéricos. Desenvolve o labor creativo del alumno en tres vertentes: estéticas contemporáneas e pensamento actual das obras de arte múltiples; tecnoloxías aplicables á produción; posprodución e exhibición das obras e proxectos artísticos do ámbito gráfico. Establece un enlace coas materias impartidas no segundo ano de grao en "Técnicas gráficas" e prepara os proxectos de investigación que se desenvolverán nos mestrados e doutoramentos do posgrao.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A9	Coñecemento de métodos de produción e técnicas artísticas. Analizar os procesos de creación artística
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A32	Capacidade de aplicar profesionalmente tecnoloxías específicas. Utilizar as ferramentas apropiadas para as linguaxes artísticas propias
A34	Capacidade de colaboración con outras profesións e especialmente cos profesionais doutros campos. Identificar os profesionais adecuados para desenvolver adecuadamente o traballo artístico
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores

Competencias de materia	
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Coñecemento das manifestacións actuais dentro do campo da imaxe gráfica e a estampa dixitais.	A1 A5
Coñecemento dos códigos e conceptos inherentes ao ámbito da gráfica dixital.	A7
Coñecemento dos principais recursos técnicos e visuais da infografía.	A9
Coñecemento do estado actual do pensamento artístico en relación á multiplicidade e á imaxe dixital.	A1 A2 A5
Capacidade de desenvolvemento de proxectos creativos neste ámbito.	A19 A20
Capacidade de integración creativa de recursos propios do campo da imaxe gráfica dixital.	A31 A32

Capacidade para manexar dispositivos e ferramentas específicos en procesos creativos.	A31 A32
Habilidade no uso de ferramentas infográficas e de impresión dixital.	A42 A43
Habilidade para desenvolver proxectos no ámbito da gráfica e a edición dixitais.	A42 A43 A44
Habilidade para integrar procesos gráficos dixitais na creación multidisciplinar.	A34 A43

Contidos

Tema	
TEMA 1 Que significa multiplicidade hoxe. A idea de gráfica dixital actual. A- A estampa dixital. As novas estéticas da discretización na gráfica contemporánea.	SUBTEMA 1 A noción de pegada no campo expandido da gráfica actual. A matriz intanxible fronte ao soporte material. Estéticas contemporáneas da gráfica electrónica.
TEMA 2 Máquinas de debuxar/imprimir: gravar sen incidir e imprimir sen presión. Redefinicións do contacto por impresión. A- Dixitalidade e analogía na creación de imaxes para impresión. Orixinal e copia. B- Discrepancias, resolución y acutancia na captación e escaneamento de orixinais. C- Maquinarias e útiles aplicables á obra de arte gráfica contemporánea. D- Perfís cromáticos, espectrofotometría, tramado, análise de cor e separacións tonais, fotolitos, etc. E- O traballo con arquivos, interpolación, tratamento, compresores e extensións dixitais para a súa impresión. F- Soportes para impresión: composición e enfebrado, coatings, sizings, aparellos. Coeficientes de absorción. Influencia do recubrimento nos perfís cromáticos. G- Tinturas. Dyes, water base, ecosolvent. Solvent. ROM. Ultraviolet. H- Post-producción. Relevos, cuños, preparacións e proteccións finais.	SUBTEMA 2 O pensamento derivado do maquinismo. Evolución da ferramenta á máquina. A impresión da luz. Métodos derivados da acción fotovoltaica fronte á impresión química. Os sistemas alfanuméricos e a colorimetría. Análise da cor-luz e a cor impresa. Soportes lumínicos e soportes materiais na gráfica actual.
TEMA 3 O múltiple como proxecto artístico. A- Reprodución, similitude, imitación, seriación, escalabilidade. B- O orixinal múltiple. Monoprint e Monotype.	SUBTEMA 3 Especcularidade e direccionalidade. A obra única reproducibile. Estéticas do múltiple e o imprimible. Orixinalidade multiplicada. O sentido da complexidade.
TEMA 4 Ideas estéticas relacionadas cos conceptos de estampa dixital, orixinal e copia. Redefinicións e cuestionamento da autoría (Copy-Left) na multiplicación e difusión da obra de arte impresa por medios dixitais. A- Infografía e arte gráfica. Mapas dixitais e gráficos vectoriais. A arte da estampa e os novos medios expositivos. A arte como espectáculo/consumo e a multiplicidade como difusión/tridimensionalidade da impresión. A gráfica dos grandes formatos. B- O libro ilustrado e o libro de artista na era da reproducibilidade mecánica. A edición de estampas e ilustracións en soporte dixital. C- Collage e photomontage dixital/analóxico. Recursos de fotocomposición, alternancia e duplicación.	SUBTEMA 4 Estruturalismo e pensamento serial. A deconstrución como punto de partida da desaturación. Gilles Deleuze e a estética das diseminacións. Rosalind Krauss e o campo expandido da arte. Principais teóricos do significado da obra de arte múltiple actual: Walter Benjamin, Marshal McLuhan, Alan Sokal, Humberto Ecco.

TEMA 5

Ilustración, collage, apropiación. Exploración dos límites escultóricos dos ámbitos gráficos. O pensamento gráfico e a súa relación coa perpetuación da memoria.

A- Instalacións, recorte, medios adhesivos e lumino-transparentes.

B- O gravado dixital sobre materiais metálicos, plásticos e pétreos. Creación de matrices non destinadas á estampaxe.

SUBTEMA 5

Aplicacións dos métodos numéricos na creación de obras de arte impresas. O orixinal múltiple e a produción. Procedementos creativos da repetición, repetibilidade e iteración.

TEMA 6

Recursos de estampaxe mixta sobre distintos soportes.

A- Tolerancias e interaccións entre soportes/tintas de impresión. Relevo e gofrados. Métodos indirectos e recubrimento e preparación de soportes para multiestampaxe e reposicionamento.

SUBTEMA 6

Produción e sistemas mixtos de estampaxe. Impresión mecanizada. Reposicionamento e incompatibilidades do soporte final. Cuños e decoupées.

TEMA 7

Formulación e posta en práctica de proxectos de investigación/expositivos de impresión dixital.

SUBTEMA 7

Non hai subtema.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Actividades introdutorias	2	6	8
Proxectos	15	32	47
Titoría en grupo	6	0	6
Sesión maxistral	9	9	18
Prácticas de laboratorio	20	49	69
Cartafol/dossier	2	0	2

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Actividades introdutorias	O sistema de proxecto persoal aberto ás necesidades de consecución dos obxectivos propostos pola materia establécese como un método óptimo para desenvolver durante o curso. Libros de artista, instalacións, estampaxe dixital, collage e impresións industriais encontradas: metodoloxías actuais que se inserirán nos ditos medios. O proxecto inicial documentado bibliograficamente será revisado e cualificado durante o primeiro mes do curso ata chegar a unha madurez óptima que permita a súa posta en escena en forma impresa, estampada ou xerada por calquera dos medios e tecnoloxías actuais dixitais/mixtas coas que se elaboran as obras da artes gráfico nos nosos días.
Proxectos	Presentación do preproxecto. Discusión, revisión e cualificación do proxecto que se desenvolverá durante o cuadrimestre. Presentación e defensa do proxecto en público usando un modelo de presentación audiovisual ou multimedia. Aprobación e posta en acción do proxectado.
Titoría en grupo	A titorización en grupo é unha das estratexias e metodoloxías que se contemplan nesta materia como un bo vehículo de guiado e docencia, baseadas na interacción dos alumnos entre si, fomentando a súa capacidade indagadora acompañada coas achegas e suxestións aportadas polo profesorado. A discusión e debate das propostas enriquecese, deste modo, con presentacións simultáneas, o que permite que os procesos de asimilación se realicen de maneira sincrónica co traballo individualizado no seu proxecto persoal. Serve, ademais, de orientación para o profesorado acerca do nivel do grupo de alumnos e da súa homoxeneidade e dispersión de forma comparada. Fomenta a capacidade que desenvolverá o alumnado de elaborar un discurso coherente na presentación das súas ideas e proxectos xerando, á súa vez, sinerxías para compartir información que nutran o grupo enteiro. A titorización en grupo prové de ferramentas docentes fundamentais nos procesos de obtención de seguridade persoal, capacidade de liderado, información compartida, desenvolvemento e motivación para a indagación, vehiculización e toma de decisións nos procesos de aprendizaxe do alumno.

Sesión maxistral Forma parte das achegas xeradas interactivamente na aula de formación teórico-práctica que se sitúan no primeiro período de traballo do cuadrimestre. Compóñense de postas en escena de carácter audiovisual nas que o profesor sitúa o alumno no ámbito dos medios empregados na materia de Proxectos gráficos dixitais. Así mesmo, mostra obras e propostas, realizadas por artistas gráficos, tanto desde a formulación conceptual como aqueles aspectos de desenvolvemento técnico, ata a súa posprodución e exhibición. Faise unha revisión histórica razoada das artes gráficas baixo un punto de vista creativo, que desembocaron nos novos medios gráficos dixitais, o emprego da infografía e a edición e ilustración dixital destinados a xerar obras de arte e difundir os movementos artísticos actuais, principais eventos, artistas e obras destacadas, tecnoloxías e medios, especificacións e metodoloxías de traballo. As sesións son abertas ás achegas do alumnado. Inclúense, ademais, as incursións realizadas polos alumnos nas súas buscas de información e enriquecemento dos seus proxectos persoais que son expostos e discutidos en grupo e guiados polo profesor.

Prácticas de laboratorio As prácticas no laboratorio de Técnicas gráficas englobarán as tarefas formativas dos alumnos ao redor da práctica e utilización das ferramentas, os dispositivos e as estratexias necesarias para a consecución e posta en práctica dos proxectos persoais. Os útiles, a maquinaria de impresión e os métodos de estampaxe e confección de obras de arte impresa polos diferentes medios e maquinaria desde a captación e xeración de orixinais e múltiples ata a súa transformación tanto física como virtual nos medios gráficos electrónicos susceptibles da súa publicidade e difusión. É, ademais, un vehículo de familiarización e de disciplina dun bo uso dos ditos elementos que dota e lle dá profesionalidade ao alumno de cara ao seu traballo en grupo en obradoiros de arte gráfica e entidades dedicados ao labor de creación e difusión infográfica, dotados de medios e maquinarias afíns co labor creativo e difusor da cultura e a arte contemporánea. Ofrece, ademais, o entendemento de todos aqueles detalles construtivos dos que se compoñen os procesos gráficos dixitais que posibilitan a creación, tanto para a impresión e difusión de obras de estampa dixital, como para a presentación de proxectos destinados a seren difundidos polos medios electrónicos nos nosos días.

Atención personalizada

Metodoloxías Descrición

Proxectos A atención personalizada é outro dos aspectos que serven de base á metodoloxía docente exposta na materia de Proxectos gráficos dixitais, xa que permite nos primeiros estadios lograr un grao de sensibilidade e afinado da actividade docente nun momento fundamental do proceso educativo. Permite dedicarlle a cada alumno a atención suficiente non só para resolver incógnitas e desvelar problemas, senón para enfocar as estratexias de aprendizaxe dunha maneira específica. Permite afondar na corrección de erros metodolóxicos: Nun maior coñecemento do alumno e as súas motivacións, proxectos previos, etc. O emprego de ferramentas específicas, lecturas, atención a seminarios e formación adicional. Revisión de material afín achegado polo alumno que explique e guíe ao profesorado no seu labor. Permittelle ao profesorado coñecer o nivel que se vai acadando en cada etapa de forma individual. Prové, en xeral, dun maior entendemento entre o alumno e o profesor. Os horarios de titorías serán os días martes e mércores de 16 a 19 h.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Proxectos	Formulación do preproxecto, discusión, revisión e cualificación do proxecto que se desenvolverá durante o cuadrimestre. ☐ Presentación e defensa do proxecto en público usando un modelo de presentación audiovisual ou multimedia. ☐ Aprobación e posta en acción do proxectado.	50%

Sesión maxistral	Sesión maxistral: Forma parte das achegas xeradas interactivamente na aula de formación teórico-práctica que se sitúan no primeiro período de traballo do cuadrimestre. Compóñense de postas en escena de carácter audiovisual nas que o profesor sitúa o alumno no ambiente dos medios que se empregarán na materia de ☐ Proxectos gráficos dixitais ☐ . Así mesmo, mostra obras e propostas, desenvolvidas por artistas gráficos, tanto desde a formulación conceptual como aqueles aspectos de desenvolvemento técnico, ata a súa posprodución e exhibición. Faise unha revisión histórica razoada das artes gráficas baixo un punto de vista creativo, que teñen desembocado nos novos medios gráficos dixitais, o emprego da infografía e a edición e ilustración dixital destinados á xeración de obras de arte e difusión dos movementos artísticos actuais, principais eventos, artistas e obras destacadas, tecnoloxías e medios, especificacións e metodoloxías de traballo. As sesións son abertas ás achegas do alumnado. Inclúense, ademais, as incursións realizadas polos alumnos nas súas buscas de información e enriquecemento dos seus proxectos persoais que son expostos e discutidos en grupo e guiados polo profesor.	50

Outros comentarios sobre a Avaliación

AVALIACIÓN

A avaliación é considerada nesta guía como un proceso formativo máis no seguimento dos obxectivos aos que se aplica unha metodoloxía adaptada aos perfís formativos, coincidente coas propostas do alumnado, así como os resultados que se obterán na materia, que serve de orientación aos logros persoais acadados polos discentes, de modo que saiban organizar a súa tarefa eficazmente, enfrontando o factor fracaso ou, no seu caso, a baixa cualificación, coa corrección de metodoloxías e actitudes de pobre resultado ou carentes da efectividade temporal establecida polo programa. O obxectivo da avaliación adáptase ao calendario docente e informa ao alumnado de cal é o seu grao de excelencia con respecto á materia.

O proceso de avaliación é continuo desde os seus comezos e concrétese especificamente en:

- Formulación do preproxecto, discusión, revisión e cualificación do proxecto que se desenvolverá durante o cuadrimestre.
- Presentación e defensa do proxecto en público usando un modelo de presentación audiovisual ou multimedia.
- Aprobación e posta en acción do proxectado.

A entrega será única ao final do período e a proposta/obxecto artístico xerado deberá axustarse aos obxectivos e intencionalidades do proxecto, así como ás especificidades do bloque de contidos temáticos e os obxectivos da materia.

Todos aqueles alumnos que non acaden unha nota suficiente poden presentarse ao exame final de febreiro, que consistirá na presentación do proxecto persoal e a realización posterior en forma de produción/post-produción da formulación/obxectualización gráfica, acorde cos modelos estéticos e de desenvolvemento práctico presentados na materia de Proxectos gráficos dixitais.

O exame correspondente a xullo do presente ano terá os mesmos requisitos que os necesarios para o exame final da materia no cuadrimestre e requirirá do alumno o coñecemento do temario da dita materia que figura na guía docente.

PROBA DE AVALIACIÓN CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA DE XULLO: 3 DE XULLO ÁS 16.00 HORAS

Bibliografía. Fontes de información

Brunner, Felix, **A HANDBOOK OF GRAPHIC REPRODUCTION PROCESS.**, Verlag. Editeur.,

Carr, F, **A Guide to screen Process Printing**, Studio Vista,

Castro, Kako, **Mapas invisibles para una gráfica Electrónica. De la huella impresa al grabado con luz**, Ed. Comanegra,

Castro, Kako y Soler, Ana, **Impresión piezoeléctrica, la estampa inyectada. Algunas reflexiones entorno a la gráfica digital.**, Ed. Bitácora,

Esteve Botey, Francisco, **Historia del Grabado**, Clan,

Hayter, S. W., **ABOUT PRINTS**, Oxford University Press,

Ivins, William, **Imagen impresa y conocimiento: Análisis de la imagen prefotográfica.**, Gustavo Gili,

Johnson, U. E., **American Prints and Printmakers**, Doubleday & Co.,

Krauss, Rosalind, **El inconsciente óptico**, Ed. Tecnos,

Pastor Bravo, Jesus, **Electrografía y Grabado**, caja de Ahorros Vizcaína,

Vives, Rosa, **Del Cobre al Papel, la imagen multiplicada**, Icaría,

ABOUT PRINTS. S. W. Hayter London: Oxford University Press. 1962

ADHESIVES GUIDE, RESEARCH REPORT M 39. Hurol, Joyce. British Scientific Instruments Research Ass. London. 1959.

A HANDBOOK OF GRAPHIC REPRODUCTION PROCESS. Brunner, Felix. Verlag. Editeur. Basilea. 1962.

A GUIDE TO SCREEN PROCESS PRINTING. Carr, F. Studio Vista. London. 1961

AMERICAN CRAFT MUSEUM. MAKING PAPER. NEW YORK: AMERICAN CRAFT CUNCIL & INTERNATIONAL PAPER CO. Carriage House Press. 1981

AMERICAN PRINTS AND PRINTMAKERS. Johnson. U.E. Doubleday & Co. 1980

ARTE DE HACER PAPEL SEGÚN LA PRÁCTICA EN FRANCIA Y HOLANDA, EN LA CHINA Y EL JAPÓN. De la Lande. Espasa Calpe. Madrid. 1968.

ART AFTER MODERNISM: RETHINKING REPRESENTATION. WALLIS, BRIAN. NEW YORK.: THE NEW MUSEUM OF CONTEMPORARY ART, IN ASSOCIATION WITH DAVID R.GODINE, PUBLISHER, BOSTON. 1984

ART AND ITS OBJECTS. Vollheim R. Harmonsworth. 1970

ATELIER 17. Moser Joann. Madison : University of Wisconsin, 1977

BASIC PRINTMAKING TECHNIQUES. Bernard Toale. Davis Pub. Inc. Worcester Massachusetts. 1992

COMMITTED TO PRINT. SOCIAL AND POLITICAL THEMES IN RECENT AMERICAN PRINTED ART. Exhibition catalogue. MOMA N.Y. Jan 31-Apr 19. 1988

CONTEMPORARY BRITISH ART IN PRINT: The Paragon Press. 1986-95. Exh. Catalogue.

CREATIVE LITHOGRAPHY AND HOW TO DO IT. Arnold, Grant. Ed. Dover. New York.1964

DE LA MENTE Y OTRAS MATERIAS. Goodman, Nelson. Visor Dis. S.A. Madrid 1995

DEL COBRE AL PAPEL. LA IMAGEN MULTIPLICADA. Vives, Rosa. Icaría, Barcelona.1994

DEL ARTE OBJETUAL AL ARTE DE CONCEPTO. Simón Marchán Fiz. Akal. Madrid. 1974.

DICTIONNAIRE TECHNIQUE DE L'ESTAMPE. Beguin. A.Bruxelles. 1977.

DOYLE, W. Classroom task and students abilities. en Peterson, P y Walberg, H research on teaching. Berkeley: McCuchan Pub. Co.

DONALD SULTAN. A PRINT RETROSPECTIVE. Barry Walker. Rizzoli, New York. 1992

EL ARTE DEL SIGLO XV. DE PARLER A DURERO. Jan Bialostocki. Ed. Itsmo. Madrid 1998.

ELECTROGRAFÍA Y GRABADO. Pastor Bravo, Jesus. Caja de Ahorros Vizcaina. Bilbao. 1989.

EI ESPACIO DE EINSTEIN Y EL CIELO DE VAN GOGH. L. Le Shan y H. Margeneau. Ed. Gedisa. Barcelona 1985

eL FIN DE LA MODERNIDAD. Gianni vattimo. Gedisa ed. Barcelona 1997

El inconsciente Óptico. Rosalind Krauss . Ed. Technos 1997

ENTRE EL VER Y EL PENSAR. LA PINTURA Y LAS ESCRITURAS PICTOGRÁFICAS. Jorge Elliot. Fondo de Cultura Económica. Madrid. 1976

ESCRITOS DE ARTE DE VANGUARDIA. 1900-1945. Angel Gonzalez García. Francisco Calvo Serraller, Simón Merchán Fiz. Ed.Itsmo. Madrid 1999.

ESTAMPADO Y PRENSADO A MÁQUINA. Billigmann.J y Feldman. H.D.. Barcelona. 1972

ESTÉTICA Y HERMENÉUTICA. Hans.Georg Gadamer. Ed. Technos . Madrid 1996

ESTÉTICA DE LAS PROPORCIONES. Matila C. Chyka. Poseidon.Barcelona 1983

ETCHING ENGRAVING AND INTAGLIO PRINTING. Gross. Anthony. Londres 1970

ETCHING AND ENGRAVING. Buckland, J. New York, 1973

ETCHING. Edmonstron, L. New York. 1972

ETCHING AND ENGRAVING. Chamberlain Walter. London . Thames & Hudson, 1977

FIRST IMPRESIONS. EARLY PRINTS BY FORTY SIX CONTEMPORARY ARTISTS. ElizabethArmstrong. Hudson Hill Press. New York. 1989

FOTOCROMÍA BÁSICA. Astrua, M. Ed. Don Bosco. Barcelona 1982.

FRANCISCO DE GOYA EN LA CALCOGRAFÍA NACIONAL. Real Academia de Bellas Artes de San Fernando. Madrid. 1990

GALVANOTECNIA Y GALVANOPLÁSTIA. Blum, W. y Hogaboom, G.B. Compañía Editorial Continental. México. 1964

GENETIC EPISTEMOLOGY. Jean Piaget. New York. 1972

GEORG BASTELITZ. GRABADOS. Lewison /Mason.IVAM. Valencia.1991

GRABADO EN MADERA Y TÉCNICAS AFINES. Chamberlain Walter. De. H. Blume Madrid 1988.

GRAVURE AU CARBORUNDUM. Goetz, H. Maegt editeur. Paris. 1981

HERMENÉUTICA Y ACCIÓN. Compilación de Lluís Álvarez. Junta de Castilla y León. Consejería de Educación y Cultura. 1999

IMPRESIÓN PIEZOELÉCTRICA. LA ESTAMPA INYECTADA. ALGUNAS REFLEXIONES ENTORNO A LA GRÁFICA DIGITAL. Coord. Kako Castro y Ana Soler. Ed. Bitácora. Barcelona 2006. ISBN

LA MODERNIDAD COMO ESTÉTICA. Instituto de Estética y teoría de las Artes. Madrid. 1993

LA PRODUCCIÓN SOCIAL DEL ARTE. Janet wolff. Ed Itsmo.Madrid 1997

LA SENDA EXTRAVIADA DEL ARTE. F. Calvo Serraller. Mondadori. Madrid. 1992

LES ORIGINES DU PAPIER, DE L'IMPRIMERIE ET DE LA GRAVURE. Paris: Editions de la Tournelle, 1935.

L'ESTAMPE, HISTORIE GÉNÉRAL DE LA GRAVURE. Laran, J. P.U.F. París 1959

Barcelona 1986.

TECNICAS ADITIVAS EN EL GRABADO CONTEMPORÁNEO. Ramos Guadix, Juan C. Universidad de Granada, 1993

THE ART OF THE PRINT. Eichenberg, Fritz. Abrams pub. New York. 1976

THE BOOK BEFORE PRINTING. David Diringer. Dover Publ. New York. 1982

THE COLLAGRAPH PRINT. Bernard, David. Artist proof Vol.II Pratt Graphic Center. New York. 1962

THE COMPLETE BOOK OF SILK SCREEN PRINTING PRODUCTION. Biegeleisen, J. L. Dover Publications. New York, 1972,

THE DEMATERIALIZATION OF THE ART OBJECT. Lucy Lippard. New York. 1973

THE MEANINGS OF MODERN ART. Russell, J. New York. 1979

THE MIND AND ART OF GIOVANNI BATTISTA PIRANESI. Thames and Hudson, London. 1978.

THE PRINT IN GERMANY. 1880-1933. Frances Carey and Anthony Griffiths. Trustees of the British Museum. London. 1984

THE TAMARIND BOOK OF LITHOGRAPHY: ART AND TECHNIQUES. Antreasian, Garo Z. & Adams Clinton. New York: Harry Abrams Inc. 1971

THE TRANSFIGURATION OF THE COMMON PLACE. Arthur C. Danto. Harvard University Press. London. 1981

THINKING PRINT. Deborah Wye. The Museum of Modern Art, New York. Dist. Harry N. Abrams, Inc. New York. 1996

TRATADO DE SERIGRAFÍA ARTÍSTICA. Russ, Stephen. Blume. Barcelona. 1981

TRES MIRADAS SOBRE EL ARTE. Rafael Argullol. Ed. Destino. Barcelona 1998

UN ENSAYO SOBRE GRABADO. Juan Martinez Moro. Creática Ediciones. 1998

WOOD ENGRAVING: HOW TO DO IT. Simon Brett. Silent Books. SW Avesey, Cambridge CB4 5RA 1994.

XEROGRAFÍA: DOCUMENTAZIONE SULL'USO CREATIVO DELLE MACCHINE RANK XEROX, Munari, Bruno. Ed. Rank Xerox, Milan 1970

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS				
Proxectos videográficos				
Materia	Proxectos videográficos			
Código	P01G010V01909			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Debuxo			
Coordinador/a	Alonso Romera, María Sol			
Profesorado	Alonso Romera, María Sol Suárez Cabeza, Fernando			
Correo-e	alonso@uvigo.es			
Web	http://alonso@uvigo.es			
Descrición xeral	Desenvolverase, desde a exploración de materiais técnicos de captación e manipulación de imaxe e son, todo o poder intelecto-emocional dos novos procesos narrativos visuais xurdidos do contexto posmoderno, do auxe mass mediático e dos novos produtos de goce cultural. A partir de todo isto, expónse unha investigación dos elementos implicados en potenciar a comunicación coa obra como canle de comunicación coas formulacións do artista, é dicir, os dispositivos e técnicas expositivas e interactivas de nivel perceptivo e a creación e deseño de espazos de instalación e sostemento para as obras audiovisuais multimedia.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Comprensión crítica da historia, teoría e discurso actual da arte. Comprender de xeito crítico a historia, teoría e discurso actual da arte. Asimilación analítica dos conceptos nos que se sustenta a arte
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A8	Coñecemento das diferentes funcións que a arte adquiriu a través do desenvolvemento histórico. Estudar a evolución do papel da arte a través do tempo
A16	Coñecemento das características dos espazos e medios de exposición, almacenaxe e transporte das obras de arte
A17	Coñecemento dos diferentes axentes artísticos e o seu funcionamento. Identificar os distintos intermediarios artísticos e as súas funcións na dinámica da arte e a súa metodoloxía de traballo
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A21	Capacidade de comprender e valorar discursos artísticos en relación coa propia obra. Establecer medios para comparar e relacionar a obra artística persoal co contexto creativo.
A22	Capacidade de producir e relacionar ideas dentro do proceso creativo
A42	Habilidades para a creación artística e capacidade de construír obras de arte. Adquirir as destrezas propias da práctica artística
A43	Habilidade para establecer sistemas de produción. Desenvolver estratexias aplicadas ao exercicio sistemático da práctica artística
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
B1	Capacidade de xestión da información.
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B10	Capacidade heurística e de especulación para a resolución de problemas, a realización e novos proxectos e estratexias de acción.

Competencias de materia	
Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Coñecemento das tendencias estéticas actuais da arte nos medios técnicos.	A1 A5

Coñecementos teóricos e prácticos da interactividade virtual en soportes multimedia e no espazo real.	A5 A7	
Coñecemento dos medios de exposición e difusión da obra audiovisual en redes telemáticas.	A16 A17	
Coñecemento das implicacións estéticas do soporte dixital na produción artística.	A5 A7	
Capacidade de aplicar os recursos propios do campo dixital ao desenvolvemento dun traballo artístico personalizado.	A19 A20 A21 A22	
Capacidade para a comprensión crítica da aplicación das novas tecnoloxías ao discurso artístico.	A2 A19 A20	
Capacidade para comprender o concepto de autoría no contexto dos sistemas de comunicación telemáticos.	A2 A8	
Habilidade no manexo de recursos informáticos na creación artística.	A42 A43 A44	
Habilidade para o desenvolvemento de proxectos multimedia.	A43 A44	
Habilidade na procura e/ou xeración de novas aplicacións informáticas específicas para a solución de problemas artísticos concretos.	A43 A44	B10
Habilidade para o uso de recursos dispoñibles na rede para a creación, difusión e exposición de obras de arte.	A48	B1 B2
Coñecemento das principais teorías de Montaxe cinematográfica e audiovisual ao longo da historia de evolución dos devanditos medios.	A21	

Contidos

Tema		
Teóricos: Movementos e Autores dá experimentación cinematográfica e audiovisual.	-Vanguardia -Narratividade. -Abstracción. -Realismo. -Documental.	
Teóricos: A Filmación e a Montaxe na Videocreación.	-Cámara-Stylo / Cámara indiferente. -Montaxe como ferramenta de Estilo. -Montaxe como linguaxe convencional.	
Teóricos: A configuración da Mirada.	-A Mirada. -A Sutura dá Mirada. -A pantalla e ou papel do espectador. -O proceso da Mirada.	
Teóricos: Dispositivos de interacción da imaxe.	-A dimensión espacial do dispositivo -A dimensión temporal do dispositivo. -A dimensión técnica, a subxectiva e a ideolóxica.	
Teóricos: estudo dos elementos interactivos de comunicación.	-Dispositivos integrados na Arquitectura do Espazo. -Proyección sobre Obxetos. -Dispositivos de Luz. -Pantalla única / múltiples.	
Prácticos: estudo e aplicación das diversas formas interactivas.	-Creación de proxectos interactivos en función do corpo no espazo. -Creación de proxectos interactivos monocanal.	
Prácticos: estudo e aplicación dos recursos de filmación e montaxe de imaxe e son.	-Creación de proxectos artísticos audiovisuais como obra monocanal. -Creación de proxectos artísticos audiovisuais como obra de instalación no espazo físico real.	
Prácticos: uso e aplicación de ferramentas e recursos de adaptación da imaxe e o son	-Adaptación da tecnoloxía dixital de captura e reprodución de imaxe e son. -Recursos de iluminación.	
Prácticos: ferramentas e software de creación interactiva.	-Editores de vídeo dixital. -Editores de axuste de proxección.	
Prácticos: posta en práctica de solucións de instalación e proxección da Obra audiovisual.	-Aplicación de dispositivos de instalación e expositivos para obra multimedia.	

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	21.5	0	21.5
Prácticas de laboratorio	10	15	25
Traballos de aula	21	52.5	73.5
Traballos tutelados	0	30	30

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Clase maxistral con apoio de documentación e sistemas multimedia. Exposición dos contidos da materia: exposición teórica dos conceptos relacionados coa idea de «cultura visual». Ontoloxía da imaxe e da mirada. Exemplos paradigmáticos de estratexias expositivas e dispositivos de instalación multimedia. Resolución de problemas prácticos. Toma de apuntamentos e exposición debatida destes. Modalidade: guiada. Presenza do/a docente e presenza obrigatoria do alumnado. Escenario: aula ordinaria. Sala de proxeccións.
Prácticas de laboratorio	Descrición: aprendizaxe práctica, mediante a simulación de casos, do manexo das ferramentas de creación (software de creación interactiva, animación e visualización) implicadas no deseño de dispositivos audiovisuais de instalación multimedia e interactiva. Modalidade: guiada. Presenza do/da docente e presenza obrigatoria do alumnado. Escenario: laboratorio de audiovisuais.
Traballos de aula	Descrición: o alumnado, individualmente ou en grupo (5 alumnos máximo), desenvolve no aula o deseño e a realización, como obra final, dun proxecto de creación audiovisual no que se materializan conclusións investigadoras relacionadas con algunha das temáticas principais ou problemáticas audiovisuais desenvolvidas na materia. Modalidade: guiada, con seguimento do traballo e avaliación (tanto durante o proceso como o resultado final) e vinculado o seu desenvolvemento con actividades autónomas do estudante.
Traballos tutelados	Descrición: realizarase, individualmente, un traballo de documentación sobre 5 artistas-autores cuxa obra se desenvolva no ámbito da Videocreación ou a experimentación cinematográfica: baixo un modelo de Ficha, cuxos campos serán estipulados polo profesorado, cada alumno envorcará toda a información da que poida abastecerse en relación á formación, o método de traballo creativo, a bibliografía existente e as obras e exposicións máis importantes dos autores elixidos. Modalidade: autónoma. O alumnado dispón de sesións de tutoría para facilitar o seguimento do seu traballo por parte do/a docente.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	Traballos de aula: A atención personalizada neste ámbito lévase a cabo de forma presencial; desenvólvese directamente na aula durante o tempo de presencialidade do alumno programado para este labor e, polo tanto, durante a realización do proxecto (obra audiovisual) que o alumno estea levando a cabo. Ten carácter teórico e práctico. Traballos tutelados: A atención personalizada neste ámbito lévase a cabo durante o horario de tutorías fixado previamente polo/os/as docente/é. Ten carácter teórico e práctico. Desenvólvese de forma individual ou en pequenos grupos. Desenvólvese fóra da aula (despachos de profesor ou despachos de aula). Horario Tutoría SOL ALONSO (Coordinadora da Materia): Luns 15:30h a 21:30h Horario Tutoría FERNANDO SUAREZ: Luns 9:00h a 15:00h
Traballos tutelados	Traballos de aula: A atención personalizada neste ámbito lévase a cabo de forma presencial; desenvólvese directamente na aula durante o tempo de presencialidade do alumno programado para este labor e, polo tanto, durante a realización do proxecto (obra audiovisual) que o alumno estea levando a cabo. Ten carácter teórico e práctico. Traballos tutelados: A atención personalizada neste ámbito lévase a cabo durante o horario de tutorías fixado previamente polo/os/as docente/é. Ten carácter teórico e práctico. Desenvólvese de forma individual ou en pequenos grupos. Desenvólvese fóra da aula (despachos de profesor ou despachos de aula). Horario Tutoría SOL ALONSO (Coordinadora da Materia): Luns 15:30h a 21:30h Horario Tutoría FERNANDO SUAREZ: Luns 9:00h a 15:00h

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	A avaliación é continua durante o transcurso da materia. Valóranse, en especial, os seguintes aspectos: nivel de implicación persoal e investigadora no proxecto que se vai realizar; obtención de resultados efectivos e acordes á idea do proxecto; participación activa e seguimento da materia, así como a actitude no taller e a asistencia; manexo experimental das ferramentas e software de creación; interese e criterio personalizado nas distintas actividades de estudo, creación, participación e análise da materia. Estipularase unha data final de entrega do traballo e, a continuación, a publicación da súa cualificación final. Se a cualificación do traballo de aula acada o nivel de aprobado, será ponderada segundo o seu tanto por cento de valor, xunto á obtida co traballo tutelado e conformará así a cualificación final da materia. Se o alumno non consegue superar o nivel de aprobado e non realiza a entrega do traballo de aula que se estipula como proxecto práctico da materia, optará a presentarse, para aprobar a materia, aos exames da convocatoria de nullo.	70

Traballos tutelados	A presentación do traballo tutelado (5 Fichas -segundo modelo estipulado na aula- de documentación, referidas ao traballo creativo de 5 autores-artistas do ámbito da Videocreación e/ou a experiementación cinematográfica), ao final do cuadrimestre (estipularase unha data final de entrega), é obrigatoria para todo ou alumnado. Valorarase: a documentación manexada; ás conclusións alcanzadas e a súa formalización non proxecto audiovisual dá materia (traballo de aula); a elaboración dunha estrutura textual (estilo de escritura, argumentación e organización do texto, vocabulario e ortografía) de calidade. A achega de material gráfico e a presentación (maquetación e deseño). A non presentación do traballo teórico escrito (traballo tutelado) restará ou 30% á cualificación obtida non traballo de aula.	30

Outros comentarios sobre a Avaliación

CONVOCATORIA ORDINARIA 1º CUADRIMESTRE.

Data Final Entrega -Proba de Avaliación Final da Materia-: **14 XANEIRO 2014**

CONVOCATORIA EXTRAORDINARIA DE XULLO: **4 DE XULLO 2014 ÁS 16.00 HORAS**

O alumnado deberá presentar un proxecto audiovisual (como obra final), segundo os mesmos parámetros que se transmitiron e impartiron na materia. Este proxecto deberán realizarse ata a data da convocatoria baixo titorización dalgún ou de todos os docentes dá materia e, polo tanto, os profesores deberán coñecer o proceso de realización deste traballo e saber que será presentado como resultado para avaliar na segunda convocatoria dá materia (xullo). Para isto, ou alumnado deberá manter contacto, nos horarios de titorías que se estipule, cos profesores implicados.

Xunto co proxecto audiovisual (obra final), ou alumno deberá presentar o mesmo tipo de traballo tutelado que se requiriu durante a impartición da materia. Deberá basearse no mesmo tipo de contido temático e de desenvolvemento de contidos estipulados durante a impartición docente da materia.

A cualificación obtida como nota final dá materia valorarase dá seguinte maneira: proxecto audiovisual (70%); traballo tutelado (30%).

Bibliografía. Fontes de información

<http://www.google.com> (palabras claves: **Espacio interactivo, ADA, Arduino, Processing, 3D, Estereoscopia, Espacio de Relación, Open frameworks**),.

<http://www.youtube.com> (palabras claves: **Espacio interactivo, ADA, Arduino, Processing, 3D, Estereoscopia, Espacio de Relación, Open frameworks.**),

<http://www.arduino.cc>,

<http://processing.org/exhibition/>,

<http://www.openframeworks.cc/>,

AUMONT; J., **La imagen**, Paidós,

DARLEY; A., **Cultura Visual Digital**, Paidós Comunicación,

GONZALEZ LOBO; MARIA A. y CARRERO LOPEZ; E., **Manual de planificación de medios**, Esic,

Recomendacións

DATOS IDENTIFICATIVOS**Xestión, ámbito artístico e mundo profesional**

Materia	Xestión, ámbito artístico e mundo profesional			
Código	P01G010V01910			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	6	OP	4	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Escultura			
Coordinador/a	Buxán Bran, Xosé Manuel			
Profesorado	Buxán Bran, Xosé Manuel			
Correo-e	xmbuxanbran@yahoo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación

Código	
A2	Comprensión crítica da evolución dos valores estéticos, históricos, materiais, económicos e conceptuais. Analizar a evolución dos valores da arte desde unha perspectiva socioeconómica e cultural
A3	Comprensión crítica da responsabilidade de desenvolver o propio campo artístico. Compromiso social do artista
A4	Comprensión crítica da dimensión preformativa e de incidencia social da arte. Analizar a repercusión recíproca entre a arte e a sociedade
A10	Coñecemento de institucións e organismos culturais españois e internacionais e do seu funcionamento (rede museística, exposicións, bienais, etc.)
A11	Coñecemento das normas de actuación derivadas dos dereitos de autor e propiedade
A15	Coñecemento dos métodos artísticos susceptibles de seren aplicados a proxectos socioculturais. Estudar as metodoloxías que faciliten a actuación artística no entorno social
A16	Coñecemento das características dos espazos e medios de exposición, almacenaxe e transporte das obras de arte
A17	Coñecemento dos diferentes axentes artísticos e o seu funcionamento. Identificar os distintos intermediarios artísticos e as súas funcións na dinámica da arte e a súa metodoloxía de traballo
A18	Coñecementos básicos de economía e marketing. Analizar e situar a actividade artística nun contexto estratéxico e de competencia. Establecer e manter relacións comerciais con clientes e/ou socios
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A21	Capacidade de comprender e valorar discursos artísticos en relación coa propia obra. Establecer medios para comparar e relacionar a obra artística persoal co contexto creativo.
A23	Capacidade de comunicación. Aprender a traducir as ideas artísticas para poder transmitilas
A24	Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas artísticos complexos e proxectos
A26	Capacidade de curiosidade e de sorpresa máis para alén da percepción práctica. Desenvolver a percepción mental para alén do retiniano
A28	Capacidade de traballar en equipo. Capacidade de organizar, desenvolver e resolver o traballo mediante a aplicación de estratexias de interacción
A34	Capacidade de colaboración con outras profesións e especialmente cos profesionais doutros campos. Identificar os profesionais adecuados para desenvolver adecuadamente o traballo artístico
A35	Capacidade para activar un contexto cultural e/ou modificar un contexto público ou privado. Saber entender o contexto cultural para xerar iniciativas e dinamizar o entorno
A36	Capacidade de documentar a produción artística. Utilizar as ferramentas e recursos necesarios para contextualizar e explicar a propia obra artística
A37	Capacidade de identificar os problemas artísticos e/ou socioculturais así como os condicionantes que fan posible discursos artísticos determinados. Describir os condicionantes que inciden na creación artística. Análise das estratexias de produción artística
A39	Capacidade de determinar o sistema de presentación adecuado para as calidades artísticas específicas dunha obra de arte. Adquirir criterios para a adecuada apreciación da obra de arte en relación co seu entorno e exhibición
A40	Capacidade de autoemprego e de xeración de emprego
A41	Capacidade para realizar proxectos de investigación artísticos.
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos

A46	Habilidade para realizar proxectos artísticos con repercusión social e nos medios. Utilizar os recursos de difusión dos proxectos artísticos co fin de potenciar a súa repercusión social
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
A49	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios para o desenvolvemento do traballo artístico
B1	Capacidade de xestión da información.
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese
B6	Capacidade de traballar en equipo.
B7	Capacidade de integración en grupos multidisciplinares. Capacidade de colaboración con profesionais doutros campos
B10	Capacidade heurística e de especulación para a resolución de problemas, a realización e novos proxectos e estratexias de acción.
B11	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios
B12	Capacidade de adaptación a novas situacións.
B15	Sensibilidade a respecto do patrimonio cultural.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecementos básicos sobre o mundo artístico profesional.	A10 A17 A18 A34 A35 A36 A39 A40 A41 A45 A46 A47	B2 B3 B15
Coñecemento básico dos procesos legais na inserción e circulación da obra de arte no contexto social e cultural.	A4 A11 A17 A18	
Coñecemento básico da industria cultural e da xestión da arte.	A2 A4 A10 A17	
Coñecemento dos axentes e factores que interveñen na exposición da obra de arte.	A16 A17	
Coñecemento dos modos de xestión artística e dos seus aspectos legais.	A10 A15 A17	
Capacidade básica para a programación e xestión de exposicións.	A37 A39	
Capacidade para a inserción de traballos artísticos no contexto social e cultural.	A35 A36 A37 A39	
Capacidade para o traballo en equipo con outros axentes e sectores da industria cultural.	A28 A34	B6 B7 B11 B12
Capacidade para adecuar a exposición de obras e proxectos artísticos aos intereses da natureza das obras.	A21 A24 A36 A39	
Capacidade de innovar e experimentar na exposición e circulación de obras e proxectos artísticos.	A19 A20 A21 A37 A39	

Capacidade para a elaboración de documentos, dossiers e memorias sobre exposición de proxectos.	A23 A24 A36	B1 B2 B3
Capacidade de sensibilización co contexto cultural.	A3 A26 A35	B15
Habilidade para realizar proxectos expositivos de interese social.	A3 A4 A45 A46 A47	B10
Habilidade para a presentación e realización de proxectos expositivos.	A45 A47 A48	
Habilidade para comunicar e difundir proxectos concretos.	A44 A45 A49	B3

Contidos

Tema

1. O artista como profesional.	1. O artista como xestor dun ben de consumo cultural, social e económico.
2. A produción, xestión e difusión da obra.	2. A obra artística como produción capitalista. 3. Directores de museos, comisarios, coordinadores de exposicións, conservadores, críticos, xornalistas culturais.
3. Axentes culturais e xestores artísticos.	4. O museo desexado e rexeitado. Crise e rexurdimento do museo.
4. Análise da institución museística.	5. Centros expositivos de diferentes institucións privadas e públicas, fundacións, corporacións, espazos alternativos e comunitarios.
5. Os distintos lugares de exposición.	6. O significado de coleccionar. Paixón e negocio. Expor o coleccionado para amosar e revalidar.
6. As coleccións públicas e privadas. Os coleccionistas.	7. Diversidade de entidades privadas e públicas e características das súas programacións culturais. Ferramentas utilizadas nas súas producións.
7. As políticas culturais.	8. Galerías e economía, o mercado e a rede de feiras como evento mercantil.
8. O sistema de galerías. As feiras. O mercado da arte.	9. O poder lexitimador de galería, museo, prensa especializada, comisario e crítico.
9. Sistemas de lexitimación e valor.	10. Políticas de merchandising e o valor do público e do popular.
10. Os públicos	11. Dereitos de autor.
11. Aspectos sociais e legais.	12. Redes alternativas, sociais e comunitarias.
12. Novos modos de xestión artística.	

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Saídas de estudo/prácticas de campo	10	18	28
Proxectos	10	18	28
Sesión maxistral	10	0	10
Estudo de casos/análises de situacións	10	18	28
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	10	18	28
Traballos e proxectos	2	12	14
Cartafol/dossier	2	12	14

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Saídas de estudo/prácticas de campo	Estudo no contexto orixinal de obradoiros de artistas e espazos expositivos.
Proxectos	Desenvolvemento de producións culturais nas que amosar o perfil xestor e profesional.
Sesión maxistral	Descrición e comentario do status quo do sistema artístico actual e dos axentes e estruturas que o compoñen.
Estudo de casos/análises de situacións	Descubrimiento, avaliación e análise de axentes, estruturas e demais elementos presentes no sistema artístico contemporáneo.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición

Estudo de casos/análises de situacións	Revisión e repaso con cada alumno/a dos casos individuais que analiza e titorización e resolución conxunta dos problemas que podan xurdirlle no seu desenvolvemento.
Saídas de estudo/prácticas de campo	Revisión e repaso con cada alumno/a dos casos individuais que analiza e titorización e resolución conxunta dos problemas que podan xurdirlle no seu desenvolvemento.
Proxectos	Revisión e repaso con cada alumno/a dos casos individuais que analiza e titorización e resolución conxunta dos problemas que podan xurdirlle no seu desenvolvemento.
Sesión maxistral	Revisión e repaso con cada alumno/a dos casos individuais que analiza e titorización e resolución conxunta dos problemas que podan xurdirlle no seu desenvolvemento.
Probas	Descrición
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	Revisión e repaso con cada alumno/a dos casos individuais que analiza e titorización e resolución conxunta dos problemas que podan xurdirlle no seu desenvolvemento.
Traballos e proxectos	Revisión e repaso con cada alumno/a dos casos individuais que analiza e titorización e resolución conxunta dos problemas que podan xurdirlle no seu desenvolvemento.
Cartafol/dossier	Revisión e repaso con cada alumno/a dos casos individuais que analiza e titorización e resolución conxunta dos problemas que podan xurdirlle no seu desenvolvemento.

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Saídas de estudo/prácticas de campo	Asistencia e participación nas visitas.	5%
Proxectos	Avaliación do proxecto en orixinalidade, resolución e metodoloxía.	15
Sesión maxistral	Asistencia e participación.	5%
Estudo de casos/análises de situacións	Avaliación do proxecto en orixinalidade, resolución e metodoloxía.	30%
Probas prácticas, de execución de tarefas reais e/ou simuladas.	Capacidade para mergullarse e desenvolver probas prácticas artísticas de xestión.	30%
Traballos e proxectos	Deseño, orixinalidade crítica e resolución.	10%
Cartafol/dossier	Deseño, orixinalidade crítica e resolución.	5%

Outros comentarios sobre a Avaliación

EXAME: Consistirá na defensa individual de proxectos e estudos dos casos desenvolvidos por cada alumno/a na Materia.

EXAME CONVOCATORIA DE XULLO: 7 XULLO, 16:00H.

Bibliografía. Fontes de información

ALONSO FERNÁNDEZ, Luis, **Museología, Introducción a la teoría y práctica del museo**, Istmo,
 BELLIDO GANT, Mª Luisa, **Arte, museos y nuevas tecnologías**, Trea,
 BOLAÑOS, María, Ed., **La memoria del mundo. Cien años de museología 1900-2000**, Trea,
 DANTO, Arthur C., **Después del fin del arte.**, Paidós,
 HERNÁNDEZ HERNANDEZ, Francisca, **El museo como espacio de comunicación**, Trea,
 HOOPER-GREENHILL, Eilean, **Los museos y sus visitantes.**, Trea,
 VALDES SAGÜES, M^a del Carmen, **La difusión cultural en el museo**, Trea,

Recomendacións

Materias que continúan o temario

Antropoloxía: Antropoloxía da arte/P01G010V01101

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Arte e espazo social/P01G010V01901

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Arte e contemporaneidade/P01G010V01601

Outros comentarios

outubro: Visita á fundación RAC, Pontevedra

novembro: Visita ao Estudio de Manolo Paz

DATOS IDENTIFICATIVOS**Traballo de Fin de Grao**

Materia	Traballo de Fin de Grao			
Código	P01G010V01991			
Titulación	Grao en Belas Artes			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	18	OB	4	2c
Lingua de impartición				
Departamento	Escultura Pintura			
Coordinador/a	Chavete Rodríguez, José			
Profesorado	Bermejo Arrieta, María Natividad Chavete Rodríguez, José			
Correo-e	chavete@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral	Elaboración artística como proceso investigador. Definición y modelos de proyectos artísticos. Optimización de los procesos creativos. Investigación, creación, innovación. Optimización de los recursos creativos: materiales, espacio, tiempo, información y energía. Modos de formalización y de transmisión. El proyecto y la escritura: Escritos de artistas, ensayos críticos,.. Aportación personal de parámetros y recursos. Proyecto y documentos posibles: Memorias, desarrollos, presupuestos, catalogación, divulgación, prensa. Creación, gestión y uso de modelos de archivo de información útil para el proyecto artístico. El lugar de trabajo y la obra artística. El espectador y la obra: modelos de intervención y /o participación. Adecuación del Trabajo Fin de Grado a los modos de exposición y circulación de la obra de arte.			

Competencias de titulación

Código	
A3	Comprensión crítica da responsabilidade de desenvolver o propio campo artístico. Compromiso social do artista
A5	Coñecemento da teoría e do discurso actual da arte, así como o pensamento actual dos artistas a través das súas obras e textos. Actualizar constantemente o coñecemento directo da arte a través dos seus propios creadores
A6	Coñecemento do vocabulario, códigos, e dos conceptos inherentes ao ámbito artístico. Coñecer a linguaxe da arte
A7	Coñecemento do vocabulario e dos conceptos inherentes a cada técnica artística particular. Coñecer a linguaxe creativa específica
A13	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese. Analizar, interpretar e sintetizar as fontes
A15	Coñecemento dos métodos artísticos susceptibles de seren aplicados a proxectos socioculturais. Estudar as metodoloxías que faciliten a actuación artística no entorno social
A17	Coñecemento dos diferentes axentes artísticos e o seu funcionamento. Identificar os distintos intermediarios artísticos e as súas funcións na dinámica da arte e a súa metodoloxía de traballo
A19	Capacidade para identificar e entender os problemas da arte. Establecer os aspectos da arte que xeran procesos de creación.
A20	Capacidade de interpretar creativa e imaxinativamente problemas artísticos. Desenvolver os procesos creativos asociados á resolución de problemas artísticos
A21	Capacidade de comprender e valorar discursos artísticos en relación coa propia obra. Establecer medios para comparar e relacionar a obra artística persoal co contexto creativo.
A22	Capacidade de producir e relacionar ideas dentro do proceso creativo
A23	Capacidade de comunicación. Aprender a traducir as ideas artísticas para poder transmitilas
A24	Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas artísticos complexos e proxectos
A25	Capacidade de (auto)reflexión analítica e (auto)crítica no traballo artístico.
A26	Capacidade de curiosidade e de sorpresa máis para alén da percepción práctica. Desenvolver a percepción mental para alén do retiniano
A27	Capacidade de traballar de maneira autónoma. Desenvolver a capacidade de suscitar, desenvolver e concluír o traballo artístico persoal
A29	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación
A30	Capacidade de perseveranza. Desenvolver a constancia necesaria para resolver as dificultades inherentes á creación artística
A31	Capacidade para xerar e xestionar a produción artística. Saber establecer a planificación necesaria nos procesos de creación artística.
A36	Capacidade de documentar a produción artística. Utilizar as ferramentas e recursos necesarios para contextualizar e explicar a propia obra artística

A37	Capacidade de identificar os problemas artísticos e/ou socioculturais así como os condicionantes que fan posible discursos artísticos determinados. Describir os condicionantes que inciden na creación artística. Análise das estratexias de produción artística
A38	Capacidade heurística e de especulación para a realización de novos proxectos e estratexias de acción artísticas. Desenvolver a comprensión e especulación dos problemas artísticos na súa totalidade
A40	Capacidade de autoemprego e de xeración de emprego
A41	Capacidade para realizar proxectos de investigación artísticos.
A44	Habilidade para realizar, organizar e administrar proxectos artísticos innovadores
A45	Habilidade para comunicar e difundir proxectos artísticos
A46	Habilidade para realizar proxectos artísticos con repercusión social e nos medios. Utilizar os recursos de difusión dos proxectos artísticos co fin de potenciar a súa repercusión social
A47	Habilidade para realizar e integrar proxectos artísticos en contextos máis amplos. Desenvolver estratexias de proxección da creación artística para alén do seu campo de actuación
A48	Habilidade para unha presentación adecuada dos proxectos artísticos. Saber comunicar os proxectos artísticos en contextos diversificados
A49	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios para o desenvolvemento do traballo artístico
B1	Capacidade de xestión da información.
B2	Capacidade de comunicación. Capacidade para expoñer oralmente e por escrito con claridade problemas complexos e proxectos dentro do seu campo de estudo
B3	Coñecemento básico da metodoloxía de investigación das fontes, a análise, a interpretación e síntese
B4	Capacidade de aprendizaxe autónoma.
B5	Capacidade de traballar autonomamente.
B8	Capacidade de iniciativa propia e de automotivación.
B9	Capacidade de perseverancia.
B10	Capacidade heurística e de especulación para a resolución de problemas, a realización e novos proxectos e estratexias de acción.
B11	Habilidades interpersoais, conciencia das capacidades e dos recursos propios
B12	Capacidade de adaptación a novas situacións.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Resultados de Formación e Aprendizaxe	
Coñecementos sobre os modos de presentación do traballo artístico.	A6 A7	
Coñecemento dos modos de inserción do Traballo Fin de Grao no ámbito artístico profesional.	A15 A17	
Coñecemento dos modos de escritura relacionados coa realización, exhibición e presentación dos proxectos artísticos e a súa elaboración.	A13	B1 B2 B3
Capacidade para elaborar dossiers e memorias do traballo realizado.	A23 A24 A25 A36	B1 B2 B3
Capacidade para a elaboración de textos relacionados co traballo realizado.	A21 A22 A23 A24 A25	B1 B2 B3
Capacidade para inserir o Traballo Fin de Grao no ámbito artístico profesional.	A21 A23 A37 A40	
Capacidade para adecuar os recursos e procesos creativos ás necesidades dos proxectos.	A20 A22 A31 A37 A41 A49	B11
Capacidade para a procura, análise e incorporación da información necesaria para a elaboración dun proxecto artístico.	A22 A26 A29 A38	B1 B2

Capacidade para establecer análises autocríticas dos proxectos artísticos.	A25 A27 A29 A30 A49	B4 B5 B11
Capacidade para contextualizar o traballo realizado en relación aos problemas da arte.	A19 A20 A21 A25 A37	
Capacidade para continuar e ampliar o Traballo Fin de Grao.	A3 A22 A27 A29 A30	B4 B5 B8 B9 B10
Capacidade para participar da análise e valoración doutros traballos.	A5 A6 A20 A23 A24 A25 A37	B3 B12
Habilidade para achegar solucións persoais á creación artística.	A22 A25 A26 A27 A29 A30 A37 A38 A41	B4 B5 B8 B11
Habilidade para xestionar a información necesaria na elaboración do Traballo Fin de Grao.	A13	B1 B2 B3
Habilidade para manter e renovar o interese e as motivacións do proxecto.	A25 A27 A29 A30 A44	B4 B5 B8 B9 B11
Habilidade para contextualizar o propio traballo.	A21 A25 A44 A45 A46 A47 A48	

Contidos

Tema	
1. Fundamentos do proceso creativo.	1.1. Intuición de motivos. 1.2. Recompilación de materiais. 1.3. Experimentación de procesos. 1.4. Proxectos e planificación. 1.5. Condicións de traballo.
2. Dinámica do proceso creativo.	2.1. Inicio do traballo. Proba e erro. O bosquexo. 2.2. Primeiros resultados. Afianzamento de recursos. 2.3. Xiros creativos. O azar, a predisposición e a análise como mecanismos de corrección do traballo creativo. 2.4 Voltas atrás, bifurcacións e dobres sentidos no traxecto creativo. 2.5. Rupturas, accidentes e retiros.
3. Estrutura do proceso creativo.	3.1. Adecuación técnica - forma - significado. 3.2. Resposta a necesidades persoais. 3.3. Comunicabilidade e relevancia cultural. 3.4. Amplitude de niveis de recepción/interpretación.

4. Reflexión sobre o proceso creativo.

- 4.1 Textos de artista: o proceso creativo en primeira persoa.
- 4.2. Entrevistas e conversacións: o intercambio de ideas.
- 4.3. Literatura acerca do proceso creativo: unha arte interpreta outra
- 4.4. Ensaio acerca do proceso creativo: entendendo os fundamentos, dinámica, estrutura.

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	15	0	15
Resolución de problemas e/ou exercicios	3.5	17.5	21
Presentacións/exposicións	3	9	12
Estudo de casos/análises de situacións	0	52	52
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	0	329	329
Estudos/actividades previos	0	15	15
Actividades introdutorias	1	0	1
Cartafol/dossier	0	5	5

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Explicación por parte do profesor encargado do apartado "Seminario" dos contidos dos diferentes temas da materia.
Resolución de problemas e/ou exercicios	Realización de traballos a partir dos contidos da lección maxistral. Comentario e corrección dos diferentes exercicios e actividades propostos.
Presentacións/exposicións	Presentación final do traballo creativo realizado polo alumno ao longo da materia.
Estudo de casos/análises de situacións	Comentario personalizado ou en grupo por parte do profesor-titor do traballo creativo realizado polo alumno.
Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma	Desenvolvemento dun traballo creativo de forma continuada ao longo da materia.
Estudos/actividades previos	Busca e recompilación de material teórico, creativo, técnico necesario para o desenvolvemento do traballo.
Actividades introdutorias	Presentación da materia.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Resolución de problemas e/ou exercicios	Asesoramento en procesos de documentación, análise e organización Axuda nos mecanismos de exposición pública e presentación do material Desenvolvemento de instrumentos de análise da obra de arte e as motivacións creativas Recursos de investigación e creación Modos de organización e presentación do traballo artístico Recursos técnicos, visuais e conceptuais para a resolución de obras de arte. Horarios de Tutorías Prof Nati Bermejo: Miercoles de 9:00 a 15:00h. Horarios de Tutorías prof. J.CHAVETE: Martes 15:30h a 21:30h
Presentacións/exposicións	Asesoramento en procesos de documentación, análise e organización Axuda nos mecanismos de exposición pública e presentación do material Desenvolvemento de instrumentos de análise da obra de arte e as motivacións creativas Recursos de investigación e creación Modos de organización e presentación do traballo artístico Recursos técnicos, visuais e conceptuais para a resolución de obras de arte. Horarios de Tutorías Prof Nati Bermejo: Miercoles de 9:00 a 15:00h. Horarios de Tutorías prof. J.CHAVETE: Martes 15:30h a 21:30h
Estudo de casos/análises de situacións	Asesoramento en procesos de documentación, análise e organización Axuda nos mecanismos de exposición pública e presentación do material Desenvolvemento de instrumentos de análise da obra de arte e as motivacións creativas Recursos de investigación e creación Modos de organización e presentación do traballo artístico Recursos técnicos, visuais e conceptuais para a resolución de obras de arte. Horarios de Tutorías Prof Nati Bermejo: Miercoles de 9:00 a 15:00h. Horarios de Tutorías prof. J.CHAVETE: Martes 15:30h a 21:30h

Resolución de problemas e/ou exercicios de forma autónoma Asesoramento en procesos de documentación, análise e organización Axuda nos mecanismos de exposición pública e presentación do material Desenvolvemento de instrumentos de análise da obra de arte e as motivacións creativas Recursos de investigación e creación Modos de organización e presentación do traballo artístico Recursos técnicos, visuais e conceptuais para a resolución de obras de arte. Horarios de Tutorías Prof Nati Bermejo: Miercoles de 9:00 a 15:00h. Horarios de Tutorías prof. J.CHAVETE: Martes 15:30h a 21:30h

Probas	Descrición
Cartafol/dossier	Asesoramento en procesos de documentación, análise e organización Axuda nos mecanismos de exposición pública e presentación do material Desenvolvemento de instrumentos de análise da obra de arte e as motivacións creativas Recursos de investigación e creación Modos de organización e presentación do traballo artístico Recursos técnicos, visuais e conceptuais para a resolución de obras de arte. Horarios de Tutorías Prof Nati Bermejo: Miercoles de 9:00 a 15:00h. Horarios de Tutorías prof. J.CHAVETE: Martes 15:30h a 21:30h

Avaliación		
	Descrición	Cualificación
Sesión maxistral	Valórase a participación nas discusións de grupo e a comprensión dos conceptos da materia.	5
Resolución de problemas e/ou exercicios	Valórase a resolución de exercicios derivados dos contidos das leccións maxistras. Demostra a comprensión destes contidos e a capacidade de aplicarlos a casos concretos.	15
Presentacións/exposicións	Presentación final do traballo creativo. Valórase a resolución formal, técnica e conceptual, o grao de adecuación ao contexto social, artístico e histórico.	30
Estudo de casos/análises de situacións	Valora o traballo creativo do alumno no seu proceso de realización, atendendo aos aspectos de resolución e contexto xa apuntados e tendo en conta tamén a amplitude, desenvolvemento, complexidade e rigor do traballo, en relación co tempo de dedicación.	30
Cartafol/dossier	Valórase a capacidade de organización e presentación do propio traballo, atendendo tamén á súa capacidade de análise e contextualización.	20

Outros comentarios sobre a Avaliación

EXAMES ordinarios TODOS LOS GRUPOS. 13, 14 y 20 21 de Maio 2014 de 10:00h a 18:00h

EXAME CONVOCATORIA DE XULLO 2014: 10 XULLO, 16:00H.

Bibliografía. Fontes de información

Aragó Daniel(ed.), **Relatos célebres sobre la pintura**, Áltera,
 Battcock, G. ed., **La idea como arte. Documentos sobre arte conceptual**, Seix Barral,
 Calvo Serraller et al, **Escritos de arte de vanguardia**, Alianza forma,
 Chipp, H.B., **Teorías del arte contemporáneo: fuentes artísticas y opiniones críticas**, Akal,
 Guasch, Ana María, **Del posminimalismo a lo multicultural**, Alianza,
 Marchán Fiz, Simón, **Del arte objetual al arte del concepto (cap: Antología de escritos y manifiestos 1955 a 1985)**, Akal,
 Marina, José Antonio, **Teoría de la inteligencia creadora**, Anagrama,
 Wall, Jeff, **Ensayos y entrevistas**, Centro de Artes de Salamanca,
 VVAA, **El arte visto por los artistas**, Taurus,

Recomendacións

Outros comentarios

Para cursar el Trabajo de Fin de Grado hay que cursar todo el Plan, excepto las materias: Transmisión, mediación y educación artística y Artes afines.